Capitolul II
Modalități de cunoaștere, procedee, finalitate în cercetarea criminologică

Problematică

45. După ce am stabilit într-un prim capitol care este obiectul cercetării criminologice, vom încerca să deslușim în continuare: cum (din ce perspective) se urmărește cunoașterea respectivului obiect; care sunt metodele și tehnicile utilizate și care este scopul cercetării criminologice.

Istoria de până acum a criminologiei reprezintă o succesiune de abordări din perspective diverse ale fenomenului criminal: biologică, sociologică, psihologică, psihiatrică, psihanalitică, genetică etc.

Este normal ca fiecare din abordările enumerate să fi încercat cunoașterea fenomenului criminal din perspective proprii, utilizând metode și tehnici de cercetare specifice. Toate aceste eforturi, aparent eterogene, au însă un element comun: finalitatea cercetării criminologice.

Plan

46. Prezentul capitol va cuprinde prin urmare trei secțiuni, după cum urmează:
Secțiunea 1. Modalități de cunoaștere în cercetarea criminologică.
Secțiunea 2. Procedee în cercetarea criminologică.
Secțiunea 3. Finalitatea cercetării criminologice.

Secțiunea I. Modalități de cunoaștere în cercetarea criminologică

47. Preocupările cercetării criminologice variază în funcție de epocă, de categoriile de specialiști implicați în studierea fenomenului (medici, sociologi, juriști etc.), de fragmentarea obiectului de studiu (crimă, criminal, criminalitate), și inclusiv de conjunctura socio-politică.

În acest context, inventarul modalităților de cunoaștere se poate întocmi după criterii diverse. Vom folosi în continuare un criteriu cronologic, pe care îl considerăm util pentru înțelegerea evoluției ulterioare a teoriilor criminologice.

§ 1.1. Cunoașterea descriptivă

48. Primele preocupări cu caracter științific în domeniul criminologiei[1] au fost de natură descriptivă și au avut ca obiect criminalitatea, evaluarea acesteia. Este vorba în principal de aprecieri cantitative și, în aceste circumstanțe, nu este de mirare că „primii savanți care s-au aplecat asupra fenomenului delincvenței au fost matematicieni care au utilizat statisticile criminale. Condorcet a lansat ideea unei „matematici sociale"; Quételet, matematician și astronom, s-a ambiționat să formuleze o „mecanică socială", care a reprezentat corespondentul „mecanicii celeste" a lui Laplace"[2].

Cunoașterea descriptivă utilizează categorii precum: volumul, structura și dinamica fenomenului criminal colectiv.

49. *Volumul* criminalității reprezintă o evaluare strict cantitativă, referindu-se la numărul total de fapte penale comise. Este vorba, desigur, de criminalitatea aparentă sau de cea legală, singurele în măsură a fi cuantificate cu oarecare precizie; volumul criminalității reale poate fi cel mult aproximat, pe baza unor indicii asupra cifrei negre (a se vedea supra 33).

50. *Structura* criminalității presupune o delimitare a acesteia în funcție de diversele categorii de fapte penale ori alte criterii (a se vedea clasificarea subiectivă, supra 24). Este vorba și aici de o evaluare cantitativă, deoarece are la bază comparații numerice. Având în vedere însă intervenția unei

---

[1] Facem abstracție aici de unele constatări din domeniul frenologiei și al psihiatriei care au atins doar în mod adiacent fenomenul criminal (a se vedea infra 147 și 148).
[2] G. Stefani, G. Levasseur, R. Jambu-Merlin, *op. cit.*, p. 36.

Capitolul II
Modalități de cunoaștere, procedee, finalitate în cercetarea criminologică

Problematică

45. După ce am stabilit într-un prim capitol care este obiectul cercetării criminologice, vom încerca să deslușim în continuare: cum (din ce perspective) se urmărește cunoașterea respectivului obiect; care sunt metodele și tehnicile utilizate și care este scopul cercetării criminologice.

Istoria de până acum a criminologiei reprezintă o succesiune de abordări din perspective diverse ale fenomenului criminal: biologică, sociologică, psihologică, psihiatrică, psihanalitică, genetică etc.

Este normal ca fiecare din abordările enumerate să fi încercat cunoașterea fenomenului criminal din perspective proprii, utilizând metode și tehnici de cercetare specifice. Toate aceste eforturi, aparent eterogene, au însă un element comun: finalitatea cercetării criminologice.

Plan

46. Prezentul capitol va cuprinde prin urmare trei secțiuni, după cum urmează:

Secțiunea 1. Modalități de cunoaștere în cercetarea criminologică.
Secțiunea 2. Procedee în cercetarea criminologică.
Secțiunea 3. Finalitatea cercetării criminologice.

Secțiunea I. Modalități de cunoaștere în cercetarea criminologică

47. Preocupările cercetării criminologice variază în funcție de epocă, de categoriile de specialiști implicați în studierea fenomenului (medici, sociologi, juriști etc.), de fragmentarea obiectului de studiu (crimă, criminal, criminalitate), și inclusiv de conjunctura socio-politică.

În acest context, inventarul modalităților de cunoaștere se poate întocmi după criterii diverse. Vom folosi în continuare un criteriu cronologic, pe care îl considerăm util pentru înțelegerea evoluției ulterioare a teoriilor criminologice.

§ 1.1. Cunoașterea descriptivă

48. Primele preocupări cu caracter științific în domeniul criminologiei[1] au fost de natură descriptivă și au avut ca obiect criminalitatea, evaluarea acesteia. Este vorba în principal de aprecieri cantitative și, în aceste circumstanțe, nu este de mirare că „primii savanți care s-au aplecat asupra fenomenului delincvenței au fost matematicieni care au utilizat statisticile criminale. Condorcet a lansat ideea unei „matematici sociale"; Quételet, matematician și astronom, s-a ambiționat să formuleze o „mecanică socială", care a reprezentat corespondentul „mecanicii celeste" a lui Laplace"[2].

Cunoașterea descriptivă utilizează categorii precum: volumul, structura și dinamica fenomenului criminal colectiv.

49. *Volumul* criminalității reprezintă o evaluare strict cantitativă, referindu-se la numărul total de fapte penale comise. Este vorba, desigur, de criminalitatea aparentă sau de cea legală, singurele în măsură a fi cuantificate cu oarecare precizie; volumul criminalității reale poate fi cel mult aproximat, pe baza unor indicii asupra cifrei negre (a se vedea supra 33).

50. *Structura* criminalității presupune o delimitare a acesteia în funcție de diversele categorii de fapte penale ori alte criterii (a se vedea clasificarea subiectivă, supra 24). Este vorba și aici de o evaluare cantitativă, deoarece are la bază comparații numerice. Având în vedere însă intervenția unei

---

[1] Facem abstracție aici de unele constatări din domeniul frenologiei și al psihiatriei care au atins doar în mod adiacent fenomenul criminal (a se vedea infra 147 și 148).

[2] G. Stefani, G. Levasseur, R. Jambu-Merlin, *op. cit.*, p. 36.

opțiuni în ceea ce privește stabilirea diverselor categorii, putem considera că în cazul structurii apare o formă incipientă de cunoaștere calitativă.

51. *Dinamica* privitoare la criminalitate se referă la evoluția și variația acesteia în timp și spațiu.

Evoluția în timp a criminalității comportă la rândul ei trei tipuri de descriere:

a) tendințele pe termen lung (ceea ce corespunde noțiunii de „trend" utilizată în literatura de limbă engleză);

b) variațiile sezoniere (respectiv oscilațiile criminalității în funcție de succesiunea anotimpurilor);

c) mișcările accidentale (datorate unor evenimente excepționale, cum ar fi starea de război, catastrofele naturale etc.).

Variația în spațiu a criminalității poate fi estimată în funcție de diferitele „teritorii" luate ca termeni de comparație, fie în sens pur geografic, fie în sens statal, administrativ (diferențe nord-sud, est-vest, diferențe între state, între continente etc.).

52. Descrierea dinamicii prezintă un grad mai mare de complexitate în raport cu volumul și structura, implicând deja, uneori o cunoaștere calitativă a fenomenului. Este cazul descrierii „trendului", unde simplele aprecieri numerice nu mai sunt suficiente, ci „trebuie în fapt corijate aceste date „naive", ținând cont de două feluri de factori de perturbare: factorii intrinseci statisticii, care consistă în schimbări sau variații ale sistemului de înregistrare a criminalității; factori extrinseci statisticii, care rezultă din diverse fenomene inerente funcționării sistemului de justiție penală: schimbări ale legislației penale, modificări în nivelul de activitate al serviciilor de poliție ca și în atitudinile victimelor față de reclamație, variațiile în sistemul de urmărire al parchetelor, severitatea condamnărilor și aplicarea sancțiunilor penale"[1].

53. Cunoașterea descriptivă este nu numai din punct de vedere cronologic o primă etapă în cercetarea criminologică. Ea este o primă etapă necesară și celorlalte modalități de cunoaștere, fiind astfel o permanentă în cercetarea criminologică.

Perfecționarea tehnicilor de calcul și de înregistrare a datelor, utilizarea din ce în ce mai eficientă a ordinatorului, permit o evoluție continuă a

[1] R. Gassin, *op. cit.*, p. 134.

cunoașterii descriptive și, indirect, a celorlalte modalități de cunoaștere, printre care cea cauzală.

§ 1.2. Cunoașterea cauzală

54. *Cunoașterea cauzală* sau etiologia criminală vizează, după cum și denumirea o indică, aflarea cauzelor, a condițiilor și a factorilor care determină sau favorizează fenomenul criminal.

Apariția preocupărilor etiologice poate fi pusă în relație cu apariția școlii pozitiviste italiene. Acest moment coincide la rândul său cu „acordarea" de către specialiști a statutului științific criminologiei (se consideră, în general, că cercetările anterioare au avut cel mult un caracter semi-științific și, până la apariția pozitivismului, nu se poate vorbi, despre o știință a criminologiei).

Pe bună dreptate, aflarea cauzelor fenomenului criminal a reprezentat un pas înainte în studierea acestuia; de această dată este vorba despre o cunoaștere calitativă, iar metodele utilizate sunt pe măsura scopului urmărit. Explicațiile de natură cauzală utilizează concepte, precum: cauze, condiții, factori etc.

Cunoaștere cauzală poate fi divizată: pe de-o parte, în funcție de fragmentul obiectului de cercetare care se dorește a fi cunoscut (etiologia crimei ca fenomen individual și etiologia crimei ca fenomen colectiv); pe de altă parte, în funcție de direcția preponderentă a cercetărilor (biologică, psihologică, sociologică).

Abordările etiologice diverse au antrenat încă de la început caracterul multidisciplinar al criminologiei, care s-a constituit prin contribuția cercetărilor efectuate în alte domenii științifice: biologie criminală, sociologie criminală, psihologie criminală.

În aceste condiții, cercetarea cauzală a scos în evidență existența unor factori de natură extrem de diversă care acționează asupra fenomenului criminal, așa cum se va putea constata cu prilejul analizei teoriilor etiologice.

Este de remarcat însă că analiza factorilor cauzali și, în general, cunoașterea etiologică nu este posibilă decât dacă pleacă de la o imagine cât mai clară a fenomenului criminal. În acest sens, ea se află în contact permanent cu cunoașterea descriptivă.

În același timp, se impune precizarea că, și în cazul unor abordări aparent diferite ale fenomenului criminal, cunoașterea cauzală are un anumit rol, ce nu este neglijabil. Ne referim la așa-numita „criminologie a reacției sociale",

care, în principiu, refuză a lua în discuție aspectele etiologice. Principalul curent al acestei orientări, interacționismul, consideră că ceea ce trebuie să intereseze în legătură cu fenomenul criminal (se folosește de fapt noțiunea mai largă de devianță) nu este actul în sine, ci procesele prin care societatea „lipește eticheta de deviant" anumitor indivizi și maniera în care aceștia reacționează la respectiva „stigmatizare". Pornind de la această idee, se ajunge la concluzia că „grupurile sociale creează devianță instituind norme a căror transgresiune constituie devianță, aplicând aceste norme anumitor indivizi și etichetându-i ca devianți"[1].

După cum se poate însă constata chiar și din textul citat, teoriile interacționiste se fundamentează în ultima instanță tot pe o cunoaștere cauzală, chiar dacă este vorba de această dată de o etiologie diferită de cea obișnuită, în sensul că factorii generatori se află în interiorul mecanismelor grupurilor sociale.

Revenind la cunoașterea cauzală „tradițională", mai precizăm că aceasta a dominat în cercetarea criminologică până în jurul anilor '50 (ai sec. al XX-lea), când o nouă modalitate de cunoaștere prinde contur: cunoașterea dinamică.

§ 1.3. Cunoașterea dinamică

55. *Cunoașterea dinamică.* Prin cunoașterea dinamică se urmărește înțelegerea proceselor ce însoțesc „trecerea la actul criminal", mecanismele interne ale acestuia. Este o cunoaștere calitativă, ce tinde la explicarea conduitei criminale printr-o succesiune de etape, având o logică proprie.

Inițial, cunoașterea dinamică a apărut ca o completare a cunoașterii etiologice, „trecerea la act" fiind o consecință a acumulării și a combinării anumitor factori cauzali. Este, spre exemplu, cazul modelului de comportament criminal conceput de J. Pinatel, pentru care, fiecare etapă a conduitei criminale este pusă în relație cu una din componentele personalității infractorului, aceasta din urmă explicabilă prin intervenția unor factori cauzali (a se vedea infra 209).

Ulterior, explicațiile dinamice s-au constituit într-un front antideterminist, antietiologic, rezultând ceea ce se denumește în literatura de specialitate criminologia dinamică ori criminologia trecerii la act.

---

[1] H.S. Becker, *Outsiders*, Ed. A. M. Métailié, Paris, 1985, (traduit de l'américain par J.P. Briand et G.M. Champoulie), p. 32.

Această nouă modalitate de cunoaștere este interesată de conduita criminală ca acțiune izolată, pe care o consideră o realitate bine individualizabilă în viața autorului, distinctă de celelalte acte realizate de acesta. Abordată din această perspectivă, conduita criminală este susceptibilă de o explicație în sine, independentă de trecutul infractorului, de factorii endogeni ori exogeni care ar fi putut acționa asupra acestuia, înainte de momentul trecerii la act[1].

Explicațiile bazate pe cunoașterea dinamică folosesc categorii economice precum: eficiență, raționalitate, oportunitate, utilitate, finalitate etc. Se repune în discuție ideea de *liber arbitru* și se adoptă o poziție pragmatică în raport cu activitatea represivă.

În acest fel se pătrunde deja în domeniul cunoașterii axiologice, ultima din modalitățile analizate.

§ 1.4. Cunoașterea axiologică

56. Această modalitate de cunoaștere se referă la cel de-al doilea obiect al cercetării criminologice. Ea presupune stabilirea, după criterii științifice, a valorii mijloacelor aplicate în lupta împotriva fenomenului criminal, altfel spus, evaluarea științifică a practicii anticriminale.

Așa cum am stabilit anterior (vezi supra 41), în zona practicii anticriminale acționează o serie de mijloace juridice și empirice. Crearea și punerea în mișcare a acestor mijloace reprezintă un act de voință politică. În aceste condiții atât legea penală, cât și instituțiile chemate să o aplice, răspund unor criterii de politică anticriminală, care nu întotdeauna țin cont de rezultatele cercetărilor științifice relative la fenomenul criminal (constatarea este valabilă și pentru celelalte domenii ale practicii anticriminale: tratamentul delincvenților și prevenirea extrapenală).

Astfel dacă urmărim, spre exemplu, dezbaterile parlamentare privind unele reforme legislative în domeniului dreptului penal (fie modificarea ori abrogarea unor incriminări, fie incriminarea unor fapte noi) vom constata că sunt luate în discuție diferite considerente, nu numai extracriminologice, dar și extrapenale precum: conjunctura economico-socială internă, aspecte de ordin financiar-bugetar (ex. costurile implicate de o anumită incriminare), aspecte tehnico-materiale (ex. capacitățile necesare anumitor instituții), aspecte legate de conjunctura internațională (poziția unor organisme interstatale

---

[1] A se vedea, în acest sens: R. Gassin, *op. cit.*, p. 12 și 202.

ori organizații nonguvernamentale cu privire la respectivele probleme) și, nu în ultimul rând, aspecte politice, uneori de ordin pur electoral.

Legislația penală română în tranziție oferă un exemplu grăitor în sensul celor de mai sus, însă, în general, lucrurile se petrec în mod asemănător în toate legislațiile penale.

Având în vedere această realitate se impune stabilirea unei ierarhii valorice a mijloacelor anticriminale, pe criterii exclusiv științifice, pentru a se putea aplica necesarele corecții.

Criteriile științifice sunt legate de noțiunea de eficacitate, respectiv de efectele mijloacelor utilizate asupra fenomenului criminal. După cum s-a remarcat însă, pe bună dreptate, în doctrina criminologică, o anumită eficacitate „poate fi obținută, cel puțin pentru o perioadă scurtă, prin aplicarea unor constrângeri ilegitime (tortură, spălarea creierelor...)"[1]. Acest gen de mijloace poate reprezenta obiectul cercetării criminologice ca formă de manifestare a fenomenului criminal, dar nu interesează din punct de vedere al cunoașterii axiologice. Rezultă că la criteriul eficacității trebuie adăugată condiția legalității mijloacelor anticriminale.

În sinteză la cele arătate, se poate reține că prin cunoașterea axiologică se urmărește stabilirea gradului de eficacitate al mijloacelor legale utilizate în practica anticriminală.

Secțiunea a II-a. **Procedee în cercetarea criminologică**

57. Procedeele sau mijloacele utilizate pentru a ajunge la rezultatele urmărite în cercetarea criminologică, sunt la rândul lor extrem de diverse, adecvate uneia ori unora dintre modalitățile de cunoaștere analizate anterior. Putem clasifica procedeele în două categorii, metode și tehnici și ne vom opri doar asupra aspectelor esențiale legate de fiecare dintre acestea.

§ 2.1. Metode

58. Cuvântul metodă are origine greacă (*meta* – spre și *odos* – cale), însemnând, într-o traducere aproximativă, „calea ce trebuie urmată".

---

[1] R. Gassin, *op. cit.*, p. 70.

Pornind de la sensul etimologic, noțiunea de metodă științifică poate fi definită, în termeni generali, drept ansamblul procedeelor care conduc gândirea spre cunoaștere.

Pentru a accede la un caracter cu adevărat științific, cercetarea criminologică a fost nevoită să se auto-organizeze și „auto-disciplineze", să descopere propriile căi spre cunoaștere. Acest traseu propriu nu exclude însă folosirea unor metode generale, comune și altor științe, cu care criminologia are puncte comune.

59. *Metode generale.* Începând cu Aristotel, logica, în sensul ei clasic de știință a legilor gândirii, admite existența a două procedee ale spiritului, cu un grad mare de generalitate: inducția și deducția.

60. *Metoda inductivă* constă în ansamblul procedeelor prin care gândirea trece de la particular la general (sau face legătura între ...). Inducția este considerată drept o metodă mai puțin riguroasă în comparație cu deducția, însă nu este mai puțin adevărat că ea stă la baza celor mai importante descoperiri ale spiritului uman.

61. *Metoda deductivă* reprezintă un ansamblu de procedee reputat mai riguros și constă în aplicarea unui principiu general la un caz particular[1].

62. Începuturile cercetărilor științifice în criminologie, care așa cum am văzut coincid cu apariția pozitivismului italian, au fost dominate de utilizarea metodei inductive. În afara faptului că această metodă reprezenta realmente instrumentul principal de lucru pentru școala pozitivistă, născută din confruntarea cu gândirea clasică, ea servea și unei demarcări metodologice față de clasicism. Chiar și așa, pozitiviștii nu excludeau posibilitatea unei cunoașteri deductive și utilizarea metodei corespondente.

Astfel, argumentând abordarea fenomenului criminal ca fapt uman și social, în opoziție cu tradiția clasică de a privi crima ca entitate juridică, Ferri afirma: „În gândirea și în munca științifică nu există decât două mari căi: sau deducția apriorică, sau inducția pozitivă, fără ca, bineînțeles, metoda deductivă să excludă absolut orice inducție în aprioric, și viceversa, pentru că este doar o problemă de predominanță"[2].

---

[1] A se vedea, în sensul celor de mai sus, D. Julia, *Dictionnaire de la philosophie* Ed. Club France Loisirs, Paris, avec l'autorisation de la Librairie Larousse, 1984, p. 60, 138, 158 și 175.

[2] E. Ferri, *La sociologie criminelle*, traduit de l'italien par. I. Terrier, Ed. Felix Alcan, Paris, 1905, p. 27.

În realitate, așa cum Ferri anticipa, cercetarea criminologică folosește ambele metode, fie individual, fie, cel mai frecvent, combinate în cadrul unei metode mai vaste. Această metodă, proprie științelor empirice (sau experimentale) bazate pe observarea realității și pe experiență, poartă numele de empirică.

63. *Metoda empirică* se regăsește în cadrul teoriei generale a cunoașterii fizice elaborată de J. Stuart Mill, considerat a fi cel dintâi care a abordat în mod sistematic problematica epistemologiei (studiul metodelor cercetării și al cunoștințelor științifice)[1].

În schema clasică a metodei empirice se disting *trei etape: observarea faptelor, inducția ipotezei* și *verificarea experimentală.*

Așa cum aminteam anterior, metoda empirică include celelalte două metode generale:

- *inducția,* care corespunde etapei a doua și care având la bază observația permite enunțarea unei ipoteze, și

- *deducția,* care corespunde celei de a treia etape, constând în verificarea ipotezei pe baza unor fapte noi sau a unui număr sporit de observații particulare[2].

Caracterul specific al cercetării criminologice, rezultat în principal din obiectul ei de studiu, face ca metoda empirică să prezinte, în acest caz, anumite trăsături particulare.

64. *Particularitățile metodei empirice* în cercetarea criminologică se manifestă în principal în legătură cu prima și cu cea de a treia etapă:

Observarea faptelor prezintă o primă particularitate care constă în aceea că percepția directă (a fenomenului criminal) este foarte rară și cu totul întâmplătoare[3].

În același timp, tot din punctul de vedere al obiectului observat, în cercetarea criminologică nu avem de a face, ca în domeniul științelor naturii,

---

[1] J. Stuart Mill (Londra 1806 - Avignon 1873), filosof și economist englez, aparține de școala experimentală. Filosofia sa se apropie de cea a lui Hume și de empirismul secolului al XVII-lea. Originalitatea sa se afirmă în domeniul logicii: teoria sa cu privire la inducție și procedeele experimentale au rămas celebre. A se vedea, în acest sens, D. Julia, *op. cit.*, p. 176.

[2] În același sens, a se vedea D. Julia, *op. cit.*, p. 60, 138 și 175.

[3] A se vedea, în acest sens, J. Larguier, *Criminologie et science pénitentiaire,* sixième édition, Dalloz, 1989, p. 12 (se dă exemplul unei infracțiuni filmate întâmplător de o cameră video instalată într-o bancă).

cu fapte obiective, simple, reproductibile la infinit; delincvența, ca și celelalte fapte umane, se caracterizează prin subiectivitate, complexitate, istoricitate.

Metoda empirică prezintă particularități și din punctul de vedere al „observatorului", care în criminologie, „departe de a fi neutru, tinde să se asocieze cu realitatea pe care o observă (orice criminolog este un delincvent potențial ... dacă nu a comis deja o infracțiune)"[1].

Verificarea experimentală (sau verificarea ipotezei) prezintă de asemenea unele particularități în cercetarea criminologică.

După cum remarca E. Ferri, pentru fenomenele sociale în general, deci și pentru fenomenul criminal, „experimentul este foarte dificil și adesea imposibil"[2].

Într-adevăr, spre deosebire de științele naturii, unde fenomenele observate se pot, de obicei, reproduce în interesul cercetării, în criminologie „nu se pot produce crime în laborator"[3].

Există totuși și în cercetarea criminologică posibilitatea efectuării unor experimente indirecte, prin simularea unor situații reale ca, spre exemplu, în cazul testelor efectuate în legătură cu evaluarea agresivității.

De asemenea, în cazul tratamentului penal, suntem în prezența unui experiment vis-à-vis de condamnat. Experimentul este însă incomplet în acest caz, deoarece nu se poate determina care ar fi fost rezultatele în cazul aplicării unui alt tip de tratament penal aceluiași condamnat[4].

Mai trebuie făcută precizarea că nici succesiunea și nici integralitatea celor trei etape nu trebuie să fie absolutizate. În practica cercetării, deseori se poate întâmpla, spre exemplu, ca formularea ipotezei să preceadă unei observații sistematice sau să apară concomitent cu aceasta (în cursul ei), după cum la fel de bine se poate întâmpla ca prima etapă, observarea faptelor, să fie și ultima, în acest caz urmărindu-se doar simpla descriere a fenomenului, fără a se tinde la explicarea lui.

Metoda empirică, cu particularitățile arătate mai sus, poate fi considerată drept principala metodă în cercetarea criminologică, metoda generală.

Alături de aceasta coexistă, independent sau în combinație, o serie de alte metode, mai puțin generale, și care pot fi sistematizate în diferite modalități.

---

[1] R. Gassin, *op. cit.*, p. 73.

[2] E. Ferri, *op. cit.*, p. 184.

[3] R. Gassin, *op. cit.*, p. 76.

[4] J. Larguier, *op. cit.*, p. 12.

65. *Alte metode; clasificări diverse.* O posibilă clasificare este cea bazată pe diferențierea între cercetarea criminalității și cercetarea crimei: în primul caz vor predomina metodele științelor sociale în general (istorie, etnografie, sociologie); în cel de-al doilea caz vor fi aplicate „în mod esențial metodele medicinii, biologiei, psihiatriei, psihologiei"[1]. O asemenea clasificare, deși are avantajul că este accesibilă, nu rezolvă practic problema metodelor decât indirect. În fapt, după cum se observă, sunt precizate doar anumite științe care pot interveni în cercetarea fenomenului criminal, iar nu metodele în sine.

66. Unii autori pornesc în stabilirea metodelor de la enumerarea activităților concrete de cercetare. Este și cazul lui Edwin Sutherland (a se vedea infra 186) care reține următoarele metode de studiu: 1) statisticile criminale; 2) studiul statistic al particularităților psihologice și situaționale ale criminalilor; 3) studiul cazurilor individuale; 4) studiul anumitor comportamente particulare; 5) studiul criminalului în „aer liber" și 6) metoda experimentală[2]. Această clasificare, deși foarte clară și utilă, este discutabilă din punct de vedere metodologic, deoarece nu face distincția între metode și tehnici, iar procedeele care sunt menționate pot fi în unele cazuri considerate drept tehnici, și nu metode (ex. statisticile criminale).

În sfârșit, o ultimă clasificare asupra căreia ne oprim este cea care distinge între metoda cantitativă și metoda calitativă.

67. *Metoda cantitativă* este cea care utilizează *măsura* ca mijloc de cunoaștere; folosirea datelor statistice și prelucrarea matematică a acestora (prelucrare din ce în ce mai sofisticată) reprezintă principalele tehnici pe care se bazează metoda cantitativă.

68. *Metoda calitativă* folosește ca procedeu de cunoaștere cercetarea *caracteristicilor* obiectului de studiu; ea este susceptibilă de a releva aspecte nebănuite și de a descoperi corelații și procese noi în legătură cu realitatea cercetată[3].

69. Există desigur și alte modalități de clasificare; cercetarea criminologică a folosit ori folosește și alte metode în afara celor amintite anterior, precum există și posibilitatea apariției în viitor a unor noi metode. Indiferent

---

[1] G. Stefani, G. Levasseur, R. Jambu-Merlin, *op. cit.*, p. 35.

[2] E.H. Sutherland, D.R. Cressey, *Principes de criminologie,* version française établie sur le texte de la sixième édition de „Principles of Criminology", Ed. Cujas, Paris, 1966, prima parte, capitolul al III-lea.

[3] În sensul celor arătate, a se vedea R. Gassin, *op. cit.*, p. 100-103.

de tipul ori denumirea metodei, punerea acesteia în practică se realizează prin intermediul unor tehnici, aspect pe care îl vom aborda în continuare.

§ 2.2. *Tehnici*

70. Cuvântul tehnică își are și el originea în greaca veche, cu sensul de „vicleșug", procedeu. În general, prin tehnică de cercetare se desemnează felul practic în care se utilizează o metodă, procedeul concret prin care se obțin date asupra realității studiate. Această apropiere între noțiunile de metodă și tehnică explică faptul că, în multe cazuri, aceeași denumire este utilizată pentru desemnarea ambelor procedee. Se vorbește astfel atât despre metoda cât și despre tehnica observației, despre metoda statistică și despre tehnicile statistice, metode cantitative și calitative și respectiv tehnici cantitative și calitative.

În principiu, diferența dintre cele două procedee ar consta în aceea că tehnica permite doar o „colectare" de date cu privire la fenomen, în timp ce metoda, permite cunoașterea de ansamblu, înțelegerea acestuia. Distincția este însă uneori greu de făcut în practică. De aceea, ceea ce contează în final este valoarea pe care fiecare cercetător o acordă unui anumit procedeu, modul în care îl utilizează, iar nu denumirea în sine.

La această dificultate de ordin metodologic se adaugă marea diversitate de procedee utilizate în concret, în cercetarea criminologică.

În aceste condiții, prezentarea tehnicilor poate fi și ea extrem de diversă și, de obicei, doar parțială.

O posibilă clasificare se poate face în funcție de diferențierea între cercetarea criminalității (tehnici macro-criminologice) și cercetarea crimei ca fenomen individual (tehnici micro-criminologice).

71. 1) *Tehnicile macro-criminologice* sunt procedeele care permit obținerea de date cu privire la criminalitate, „măsurarea" acesteia. În principal, acestea sunt tehnici cantitative și ele servesc cunoașterii descriptive, dar sunt în același timp utile și cunoașterii etiologice.

Se includ în categoria tehnicilor macro-criminologice următoarele procedee:

72. A) *Statisticile criminale*; acestea sunt procedee prin care se „contabilizează" și exprimă numeric, diferitele categorii de criminalitate. Este vorba despre tehnici cantitative, ce slujesc în primul rând cunoașterii descriptive.

Diferitele tipuri de statistici pot fi împărțite în două categorii:

- statistici oficiale, realizate de poliție, de parchete, de instanțele de judecată ori de instituții de stat cu atribuții statistice;

- statistici private, realizate fie de cercetători individuali, fie de grupuri de cercetare ori de asociații nonguvernamentale cu preocupări în acest sens.

Dintre toate tehnicile de cercetare criminologică, statisticile criminale sunt cele mai frecvent utilizate, atât ca procedee în sine, cât și ca instrumente în cadrul altor tehnici. Ele au o importanță deosebită nu numai în cercetarea criminologică, ci și în domeniul justiției penale, în politica anticriminală.

În aceste condiții, se impune semnalarea caracterului relativ al acestor tehnici, care doar în aparență sunt foarte exacte.

Dincolo de parabola pâinilor[1] care invită la o prudență generală față de „statisticizarea" socio-umanului, în cercetarea criminologică apar unele „capcane" specifice.

E. Ferri atrăgea atenția asupra unor astfel de „capcane", referindu-se la diferențele dintre legislațiile statale, la inconsecvența (inconstanța) în activitate a poliției, la noile incriminări, etc.[2]

73. Factorii obiectivi și subiectivi care concurează la vicierea statisticilor sunt numeroși. Vom indica, pe scurt, doar aspectele mai importante de care trebuie să se țină seama în evaluarea statisticilor.

Dintre factorii obiectivi sau *involuntari* care produc efecte asupra datelor statistice putem aminti:

a) modificările intervenite în legislație („jocul" incriminare-dezincriminare);

b) modificările intervenite în sistemele de înregistrare și prelucrare a datelor și eventualele erori materiale în înregistrare;

c) fluctuațiile intervenite în activitatea organelor represive (în special în activitatea poliției), în funcție de care diversele fapte pot rămâne în zona cifrei negre sau pot „migra" spre una din celelalte două categorii de criminalitate (a se vedea supra 30).

---

[1] Această parabolă se folosește pentru a marca relativitatea ori superficialitatea datelor statistice. O variantă ar putea suna în felul următor: dacă reunesc într-o încăpere trei oameni și trei pâini, din punct de vedere statistic se poate afirma că „există o pâine de persoană", chiar dacă, din diverse motive, unul va mânca două pâini, altul una, iar altul nici una.

[2] E. Ferri, *op. cit.*, p. 187-190 și 194.

Pe lângă acești factori involuntari apare și pericolul deformării intenționate a statisticilor, de regulă în scopuri politice. Și în această privință există mai multe „procedee" posibile, unele grosiere, altele mai subtile.

Dintre *factorii subiectivi* sau *intenționați* care duc la vicierea datelor statistice putem reține:

a) falsificarea datelor pur și simplu;

b) prezentarea trunchiată a datelor și punerea în lumină cu precădere a anumitor cifre;

c) campaniile anti-x infracțiune, prin care se „direcționează" organele represive în depistarea cu precădere a anumitor fapte; sigur că, în aceste condiții, criminalitatea aparentă relativă la acele infracțiuni va spori, fără însă a exista vreo modificare reală a fenomenului criminal respectiv (cel mai bun exemplu în acest sens îl reprezintă campaniile împotriva corupției...).

Interesul politic în mistificarea statisticilor criminale constă în faptul că sentimentul de insecuritate poate juca uneori un rol decisiv în campaniile electorale. Manevrarea abilă a unor date statistice, combinată cu manevrarea la fel de abilă a mass-mediei, poate crea o imagine cu totul deformată asupra fenomenului criminal[1].

În literatura criminologică recentă, caracterul relativ al statisticilor criminale este subliniat fără echivoc. În același timp se constată că, în ciuda acestei relativități, atât opinia publică și mass-media, cât și, din păcate, chiar factorii de decizie politică, acordă o importanță exclusivă cifrelor:

„Nu există un subiect mai potrivit pentru falsele interpretări decât statisticile criminale (...) Cu toate acestea, statistica joacă un rol decisiv în imaginea pe care o avem despre criminalitate. Ea orientează deciziile politice, liniștește sau îngrijorează opinia publică, justifică sau condamnă reformele. Or, ea contribuie, uneori, mai mult la a ne înșela decât la a ne informa, pentru că, ceea ce ea ignoră cu privire la criminalitate este deseori mai important decât ceea ce subliniază"[2].

Toate aceste precizări nu vor să diminueze rolul statisticilor criminale. Acestea sunt nu numai utile, dar și indispensabile. Ca și în cazul altor „produse", însă, ele trebuie să fie „consumate cu moderație".

---

[1] A se vedea, în acest sens: J.C. Chesnais, *Histoire de la violence en Occident de 1800 à nos jour*, Ed. Robert Lafont, Paris, 1981, p. 76.

[2] G. Picca, *op. cit.*, p. 51.

74. B) *Tehnicile de evaluare a „cifrei negre"*, respectiv: anchetele de autoconfesiune și anchetele de victimizare. Aceste tehnici, după cum și denumirea lor o arată, încearcă „să aducă puțină lumină" asupra cifrei negre. Cu ajutorul lor se pot avansa unele estimări probabile cu privire la volumul criminalității reale. Ambele au fost prezentate când am analizat posibilitățile de evaluare a cifrei negre și facem trimitere la cele arătate acolo (a se vedea supra 33).

75. C) *Estimările privind „costul" crimei.* Aceste tehnici constau în evaluarea prejudiciilor materiale cauzate prin comiterea diverselor infracțiuni, la care se adaugă și evaluarea cheltuielilor necesare întreținerii și funcționării aparatului represivo-preventiv. Estimările privind „costul" crimei reprezintă o cuantificare indirectă a fenomenului criminal, iar constatările de acest gen pot avea diferite utilități.

76. 2) *Tehnicile micro-criminologice* sunt procedeele care permit obținerea unor date cu privire la crimă ca fenomen individual. Acestea sunt tehnici calitative și servesc atât cunoașterii etiologice, cât și celei dinamice.

Putem include printre tehnicile micro-criminologice următoarele procedee:

77. A) *Examenul clinic.* În conformitate cu denumirea care derivă din medicină, această tehnică se aseamănă celei medicale, presupunând observarea delincventului condamnat aflat la locul de detenție. Examenul clinic constă în primul rând în controlul medical: general patologic, psihiatric și eventual psihanalitic. Acest control poate fi precedat de studierea dosarului de personalitate întocmit în cursul procesului penal și poate fi succedat de o anchetă socială completă (situație materială, profesională, familială etc.). Bazele examinării clinice și implicit ale criminologiei clinice au fost puse prin activitatea practică și lucrările științifice publicate de criminologul belgian Etienne de Greeff[1].

78. B) *Biografiile criminale* reprezintă procedee de investigare a trecutului delincventului; ele se realizează prin interviuri cu acesta, la care se adaugă exploatarea oricăror alte surse cu caracter biografic (fișe medicale, cazier

---

[1] E. de Greeff, medic psihiatru de formație, și-a desfășurat o mare parte a carierei ca medic de penitenciar și expert psihiatru de justiție (atașat pe lângă tribunal), având deci un bogat „material de studiu". Ulterior, el a ocupat funcții importante, cum ar fi Director al Serviciului de Antropologie penitenciară al Belgiei, Președinte al Școlii de Științe Criminale a Universității din Louvain, Președinte al Comisiei Științifice a Societății Internaționale de Criminologie.

judiciar, acte civile etc.). În unele cazuri sunt folosite mărturisirile condamnaților (autobiografiile spontane), adică unele însemnări, mai mult ori mai puțin literare, în care condamnații descriu propriul trecut dintr-o pornire sinceră și dezinteresată. Aceste autobiografii, dintre care unele au rămas celebre, au prezentat un interes deosebit pentru primii criminologi (spre exemplu Lombroso sau Lacassagne, care fac deseori referiri la acest gen de scrieri autobiografice). Cercetarea criminologică recentă a redescoperit se pare această tehnică pe care încearcă să o valorifice cât mai eficient[1].

79. C) *Studiile de urmărire (follow up studies)* sunt procedee destinate a observa „devenirea" criminalului, evoluția acestuia pe o perioadă lungă de timp (5-15 ani), după efectuarea pedepsei. Cele mai cunoscute studii de acest gen au fost efectuate în S.U.A., între anii '50-'60, de către o echipă condusă de soții Sheldon și Eleonor Glueck. Aceștia au urmărit grupuri de minori devianți sau delincvenți în evoluția lor ulterioară contactului cu justiția, reușind să desprindă concluzii interesate privind personalitatea infractorului, starea de pericol etc. Pe baza observațiilor făcute pe parcursul acestor studii, cei doi cercetători au elaborat Tabele de predicție care au rămas celebre în literatura criminologică (cum ar fi, spre exemplu, cele privind conformația somatică[2].)

80. D) *Studiile prin „cohorte"*, sunt inspirate de „studiile de urmărire" cu care se aseamănă într-o oarecare măsură. Ele reprezintă procedee destinate a sesiza „devenirea colectivă" a unui ansamblu de subiecți, aparținând unei anumite categorii, respectiv „cohorta". Se înțelege prin „cohortă" în acest caz: „ansamblul indivizilor care au trăit în cursul aceleiași perioade un eveniment fundamental din existența lor, cum ar fi nașterea sau căsătoria[3]. Categoria de cohortă este împrumutată din demografie; în cercetarea criminologică, termenii în funcție de care se stabilesc „cohortele" se referă mai des la alte genuri de evenimente, cum ar fi: anul de condamnare, anul de eliberare din penitenciar etc.

---

[1] În acest sens, a se vedea M. Cusson, *Déliquants pourquoi ?*, Ed. Armand Colin, 1981, p. 7.

[2] A se vedea, în acest sens, spre exemplu: E.T. Glueck, *La conformation somatique dans la prévision de la délinquance*, în R.S.C.D.P.C. nr. 1/1958, p. 81.

[3] Anne-Marie Favard, J. Pinatel, *Étude par cohortes*, în A.I.C. 1979-1980 (Volume 18 nr. 1), p. 12.

Studiile prin „cohorte" reprezintă în opinia unor autori mai mult decât o tehnică, respectiv „o nouă metodologie", având în vedere că se operează cu o „categorie analitică" ce permite, prin studiul „succesiunii de evenimente trăite în cursul timpului de fiecare membru al „cohortei", caracterizarea devenirii „colective" a ansamblului de subiecți din această „cohortă"[1].

81. Atât metodele, cât și tehnicile amintite anterior sunt în principiu specifice pentru cercetarea fundamentală; ele permit cunoașterea și înțelegerea fenomenului criminal.

Nu este exclusă însă utilizarea acelorași procedee și în cercetarea aplicativă, desigur, cu anumite particularități determinate de obiectul specific al acestei cercetări, respectiv, practica anticriminală.

Toate procedeele puse în lucru în cercetarea criminologică, fie fundamentală fie aplicativă, au însă în comun faptul că tind spre o aceeași finalitate; despre aceasta va fi vorba în continuare.

Secțiunea a III-a. **Finalitatea cercetării criminologice**

Problema finalității cercetării criminologice presupune stabilirea scopului și funcțiilor acesteia.

După cum s-a arătat, pe bună dreptate, în literatura de specialitate: „Opiniile cu privire la scopul și funcțiile criminologiei au evoluat de-a lungul timpului, în raport cu evoluția însăși a criminologiei și mai ales cu concepțiile privitoare la obiectul de studiu"[2]. Este firesc deci ca abordarea problemei finalității să urmeze logica explicativă, utilizată în legătură cu obiectul și procedeele cercetării criminologice. În acest spirit vom examina în continuare problemele principale legate de scopul și funcțiile cercetării criminologice.

§ 3.1. Scopul cercetării criminologice

82. În concordanță cu delimitarea între cercetarea criminologică fundamentală și cea aplicativă se poate distinge între: un scop imediat (sau particular) și un scop mediat (sau general).

---

[1] Anne-Marie Favard, J. Pinatel, *loc. cit.*

[2] Rodica M. Stănoiu, *op. cit.*, p. 26.

Scopul imediat al cercetării criminologice constă în cunoașterea fenomenului criminal în toată complexitatea lui, prin stabilirea cauzelor și a condițiilor care îl determină și respectiv îl favorizează, precum și a proceselor care îl caracterizează.

Scopul mediat constă în stabilirea celor mai eficiente mijloace utilizate în practica anticriminală, pentru limitarea fenomenului criminal și a consecințelor acestuia.

Tinzând spre cele două obiective amintite, cercetarea criminologică este în măsură să conducă implicit spre umanizarea reacției sociale față de fenomenul criminal. Această tendință de umanizare a reacției sociale reprezintă de altfel aspectul cel mai important legat de finalitatea cercetării criminologice, un „supra-scop" al acesteia.

§ 3.2. Funcțiile cercetării criminologice

83. Corespunzător scopurilor pe care și le propune sau mai exact spus în realizarea acestora, cercetarea criminologică exercită unele funcții specifice.

Într-o delimitare cu caracter general, cercetarea criminologică îndeplinește două funcții, una teoretică și una practică, în consonanță cu delimitarea între cercetarea fundamentală și cea aplicativă și cu delimitarea între scopul imediat și respectiv mediat, pe care le urmărește.

În literatura de specialitate s-a recurs și la delimitări mai amănunțite. Astfel, s-a distins spre exemplu între: funcția teoretico-explicativă, pe de o parte, și funcțiile aplicativă și prospectivă, pe de altă parte[1]. Într-o altă clasificare[2] se rețin patru funcții distincte, și anume: 1) funcția descriptivă; 2) funcția explicativă; 3) funcția predictivă și 4) funcția profilactică.

1) Funcția descriptivă corespunde stabilirii caracteristicilor generale ale fenomenului criminal.

2) Funcția explicativă constă în descifrarea naturii, a cauzelor și a condițiilor care determină și respectiv favorizează comportamentul criminal.

3) Funcția predictivă presupune anticiparea evoluției fenomenului criminal în timp și spațiu.

4) Funcția profilactică răspunde necesității găsirii celor mai eficiente remedii în legătură cu fenomenul criminal.

---

[1] A. Dincu, *Bazele criminologiei*, Ed. Pro Arcadia, 1995, p. 34 și 39.

[2] Rodica M. Stănoiu, *op. cit.*, p. 28, 29.

84. În încheierea capitolului, se pot formula câteva scurte concluzii:

Cercetarea criminologică presupune diverse modalități de cunoaștere în concordanță cu complexitatea problemelor legate de fenomenul criminal și practica anticriminală.

Procesul cunoașterii se realizează pe baza unor metode riguroase și prin intermediul unor tehnici eficiente fie adaptate, fie proprii cercetării criminologice.

Cercetarea criminologică are o finalitate particulară, bine determinată.

Capitolul III
Definirea criminologiei

Problematică

85. Conform celor arătate până în prezent, se poate constata că cercetarea criminologică își îndreaptă interesul către fenomenul criminal și practica anticriminală, pe care încearcă să le cunoască și evalueze dintr-o perspectivă complexă, cu ajutorul unor procedee adecvate și conform unui scop particular, bine determinat.

Rezultă în același timp o coerență evidentă între elementele mai sus arătate, respectiv: obiectul cercetării criminologice, modalitățile de cunoaștere, metodele și tehnicile utilizate și finalitatea cercetării criminologice.

Această coerență incontestabilă, pe de-o parte, confirmă caracterul științific al cercetării criminologice în general, iar, pe de altă parte, legitimează reunirea tuturor cercetărilor de această natură într-un ansamblu unitar, denumit criminologie.

Acceptând această realitate, se poate trece la definirea criminologiei, ceea ce presupune: 1) delimitarea acesteia în cadrul științelor criminale și, în final, 2) găsirea unei „formule" prin care să o putem individualiza.

Plan

86. Rezultă deci că prezentul capitol va fi alcătuit din două secțiuni:

Secțiunea 1. Domeniul criminologiei.

Secțiunea 2. Definiția criminologiei.

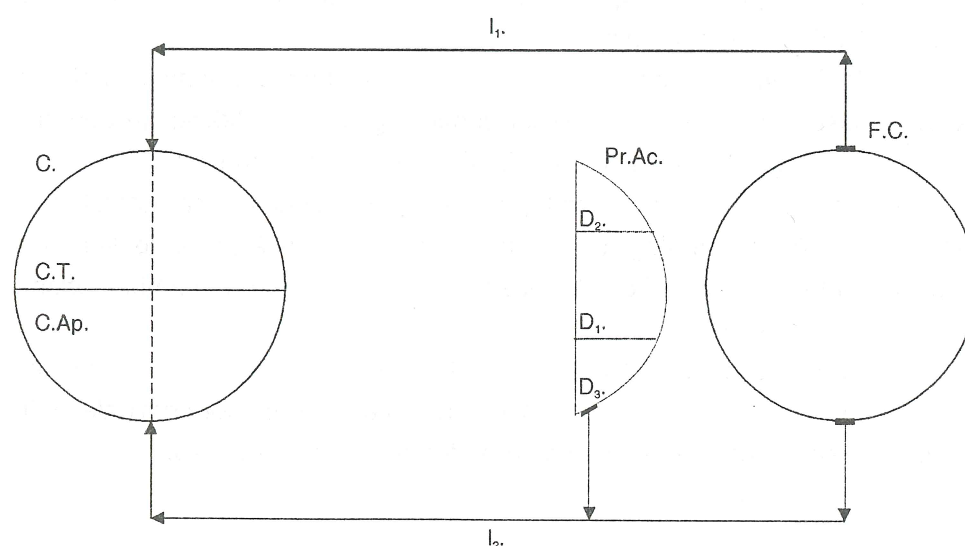
Secțiunea I. **Domeniul criminologiei**

87. Problema domeniului criminologiei presupune delimitarea acesteia față de celelalte preocupări științifice ori practice legate de fenomenul criminal.

Distincțiile cele mai importante trebuie făcute în legătură cu dreptul penal și politica anticriminală.

În prealabil însă este utilă o distincție în chiar interiorul criminologiei.

Astfel, după cum s-a arătat anterior, cercetarea criminologică are o latură teoretică și una practică. Corespunzător acestei distincții, criminologia poate fi împărțită în două ramuri principale: criminologia teoretică și criminologia aplicativă. Deosebirea dintre cele două ramuri poate fi evidențiată printr-o reprezentare grafică (a se vedea fig. nr. 2). Criminologia teoretică (C.T.) se axează în mod exclusiv asupra fenomenului criminal (F.C.), culegând și apoi prelucrând datele cu privire la acesta.

C. = Criminologie
C.T.= Criminologie teoretică
C.Ap. = Criminologie aplicativă
F.C. = Fenomen criminal
I_1, I_2 = Circuite informaționale

Pr.Ac. = Practică anticriminală
D_1 = Domeniul dreptului penal
D_2 = Domeniul tratamentului delincvenților
D_3 = Domeniul prevenirii criminalității

Fig. nr. 2

Astfel, pe baza unei surse unice de alimentare se formează un prim „circuit informațional" (I_1) în forma simplă, direcționat dinspre fenomenul criminal spre criminologia teoretică.

Criminologia aplicativă (C.Ap.) se axează asupra a ceea ce am numit practică anticriminală (Pr.Ac.), în scopul evaluării acesteia (a se vedea supra 40), dar indirect și asupra fenomenului criminal, pe care îl analizează din punctul de vedere al impactului produs asupra lui de practica anticriminală

Se formează un al doilea „circuit informațional" (I_2), ce are o dublă sursă de alimentare: pe de o parte, practica anticriminală, în care sunt incluse cele trei domenii de luptă împotriva criminalității: dreptul penal (D_1), tratamentul delincvenților (D_2) și prevenirea criminalității (D_3), iar, pe de altă parte, fenomenul criminal.

88. Aceste precizări fiind făcute, se poate trece la delimitarea criminologiei față de dreptul penal (1.1.) și politica anticriminală (1.2.) pentru ca apoi să putem stabili modul în care acestea conlucrează la controlul fenomenului criminal (1.3.).

§ 1.1. Dreptul penal și criminologia

89. Dreptul penal desemnează, pe de o parte, o ramură a sistemului de drept, iar, pe de altă parte, o ramură a științelor juridice. După cum se precizează în literatura de specialitate, cele două noțiuni sunt distincte: „Prima se raportează la normele și instituțiile dreptului penal, privite în evoluția lor istorică ori ca drept pozitiv. A doua are în conținutul său concepțiile, ideile, teoriile privitoare la dreptul penal, adică „doctrina" dreptului penal"[1].

Criminologia se află într-o relație de interdependență atât cu dreptul penal, ca ramură a sistemului de drept, cât și cu știința dreptului penal.

Pe de o parte, așa după cum s-a putut observa deja, criminologia pornește de la unele concepte din dreptul penal, așa cum acestea sunt prevăzute în lege ori explicate în doctrină, pentru a construi noțiunile proprii (a se vedea relația crimă-infracțiune, criminal-infractor, etc.).

Pe de altă parte, rezultatele cercetării criminologice declanșează uneori modificări în doctrină și în legislația penală.

90. Diferența esențială între criminologie și dreptul penal, ca știință, constă în aceea că, în timp ce prima este o știință empirică, ce utilizează cu

---

[1] C. Bulai, *op. cit.*, p. 7.

prioritate raționamentele inductive, cea de a doua este o știință normativă, ce operează cu metoda deducției. Altfel spus, criminologia se preocupă de „ceea ce este", în timp ce dreptul penal se preocupă de „ceea ce trebuie să fie"[1]. Această deosebire face ca „dialogul" să nu se realizeze întotdeauna cu ușurință. După cum s-a subliniat în literatura de specialitate „... vor exista mereu unele dificultăți de înțelegere între jurist, care vrea certitudini, și criminolog, care practică întocmai ca pe o virtute îndoiala științifică. Nu este mai puțin adevărat că un aport reciproc trebuie să servească în același timp viitorului criminologiei și celui al dreptului penal".[2]

Mai trebuie remarcat că dreptul penal se află într-o relație particulară și cu politica anticriminală, fiind principalul instrument al acesteia. În aceste împrejurări, relația criminologiei cu politica anticriminală, pe care o vom analiza în continuare, se răsfrânge și asupra dreptului penal.

§ 1.2. Politica anticriminală și criminologia

91. În literatura de specialitate se folosesc de regulă noțiunile de politică penală ori criminală.

Politica penală, într-un sens strict, etimologic, este susceptibilă să desemneze doar o activitate represivă[3]. De aceea, în doctrina franceză se face distincție între „politique pénale" și „politique criminelle", aceasta din urmă acoperind o sferă mai largă de preocupări în raport cu fenomenul criminal.

Denumirea „politique criminelle" este la rândul ei criticabilă sub aspect formal, deoarece indică exact contrariul a ceea ce dorește în realitate să exprime.

Având în vedere acest inconvenient, s-a propus formula politică anticriminală[4]. Deși această denumire nu s-a impus deocamdată în literatura de

[1] În același sens, a se vedea A.G.P. de Molina, *Criminologia – Una introduccion a sus fundamentos teóricos para juristas,* 3ª Ed. Tirant lo Blanch (Valencia), 1996, p. 86.

[2] R. Vouin și J. Léauté, *op. cit.*, p. 39.

[3] În doctrina penală română se dă o semnificație extinsă noțiunii de politică penală, dincolo de sensul pur represiv. A se vedea, în acest sens, C. Bulai, *op. cit.*, p. 14.

[4] A se vedea, în acest sens, G. Picca, *op. cit.*, p. 33, care la rândul său o citează pe M.L. Rassat, *Pour une politique anticriminelle du bon sens*, Paris, La Table Ronde, 1983; ambii autori consideră corectă denumirea politică anticriminală.

specialitate, o considerăm ca fiind adecvată și de aceea am optat pentru utilizarea ei[1].

92. Dincolo de aspectele de ordin lingvistic, conținutul însuși al noțiunii a cunoscut interpretări diferite. În doctrina recentă se optează de regulă pentru o abordare managerială, considerându-se politica anticriminală drept o „gestiune a fenomenului criminal". Astfel, ea a fost definită ca „analiza și înțelegerea unei afaceri particulare a cetății, fenomenul criminal (pe de o parte), și punerea în aplicare a unei strategii pentru a răspunde situațiilor de delincvență sau devianță (pe de altă parte)"[2].

Din această definiție rezultă un dublu obiect al politicii anticriminale și, implicit, divizarea ei în două zone distincte:[3] 1) Știința politicii anticriminale (o zonă teoretică, de informare și analiză în raport cu fenomenul criminal); 2) Practica anticriminală (o zonă aplicativă, de punere în funcțiune a strategiei de răspuns).

Nu rezultă din definiția reprodusă un element ce prezintă o importanță capitală: „*decizia* de politică anticriminală". Considerăm că această decizie exprimă esențialmente voința politică și are un caracter statal. Ea se interpune între zona teoretică și cea practică, determinând în final, configurația „strategiei de răspuns".

Reamintim în același timp că practica anticriminală este alcătuită din ansamblul mijloacelor juridice și empirice, combinate în cele trei domenii principale, care au ca finalitate stăpânirea fenomenului criminal (a se vedea supra 42).

93. Sintetizând precizările anterioare într-o reprezentare grafică, se poate sesiza mai ușor atât configurația sistemului de politică anticriminală, cât și

[1] Precizăm că, din punct de vedere al conținutului, atribuim denumirii de politică anticriminală un sens echivalent celui exprimat de noțiunea „politique criminelle" utilizată în doctrina franceză. În consecință, în referirile pe care le facem la autori francezi, noțiunea „politique criminelle" va fi tradusă prin politică anticriminală (evitând astfel și cacofonia ce ar rezulta dintr-o preluare *ad litteram*).

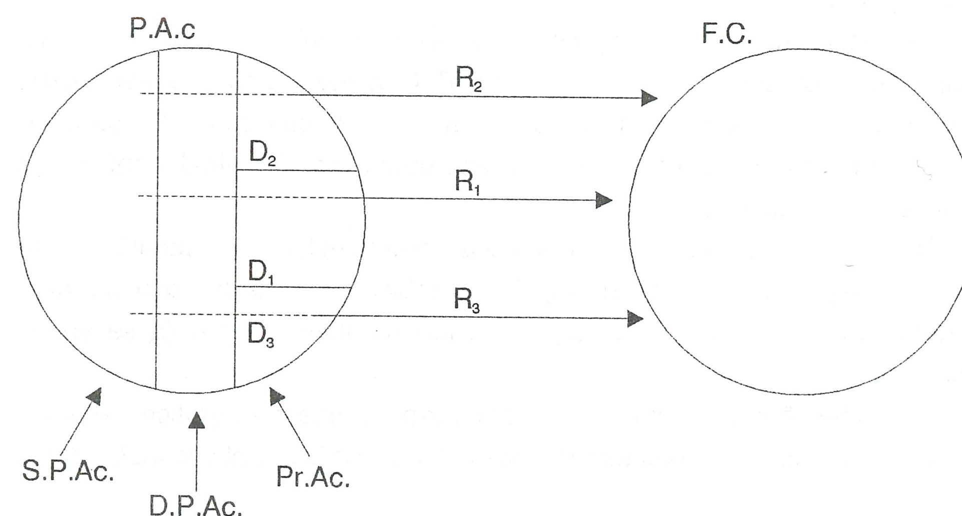
[2] Christine Lazerges, *La politique criminelle,* Ed. „Que sais-je?" Presses Universitaires de France, 1987, p. 5.

[3] Facem precizarea că vom relua în continuare unele raționamente și explicații utilizate într-o lucrare anterioară: V. Cioclei, *Viață sexuală și politică penală,* Ed. Holding Reporter, 1994, p. 3-12. Semnalăm în același timp că am operat unele modificări de ordin formal (cum ar fi, spre exemplu, înlocuirea expresiei politică penală cu cea de politică anticriminală etc.).

dinamica funcționării acestuia (a se vedea fig. nr. 3). Explicația schemei propuse ar fi următoarea.

La nivel teoretic, știința politicii anticriminale (S.P.Ac.) elaborează un anumit proiect de strategie care va fi transmis mai departe factorilor de decizie. Proiectul, mai mult ori mai puțin modificat, se va concretiza într-o „decizie de politică anticriminală", în zona corespunzătoare (D.P.Ac.).

Punerea în aplicare a „deciziei" se realizează prin intermediul „mijloacelor de luptă" grupate în cele trei domenii (D1, D2, D3) ale zonei de practică anticriminală (Pr.Ac.). „Proiecția" mijloacelor de luptă asupra fenomenului criminal (F.C.) îmbracă forma unor „răspunsuri" specifice, cum ar fi, spre exemplu: aplicarea unei sancțiuni penale (R_1); aplicarea unei măsuri administrative în cursul executării pedepsei cu închisoarea (R_2); aplicarea unei sancțiuni civile ori administrative cu caracter preventiv (R_3).

P.Ac. = Politică anticriminală
S.P.Ac. = Știința politicii anticriminale
D.P.Ac. = Decizia de politică anticriminală
F.C. = Fenomen criminal
Pr.Ac = Practică anticriminală

D_1 = Domeniul dreptului penal
D_2 = Domeniul tratamentului delincvenților
D_3 = Domeniul prevenirii criminalității
R_1, R_2, R_3 = Răspunsuri specifice

Fig. nr. 3

94. *Pe baza acestor explicații, putem defini politica anticriminală ca fiind ansamblul teoriilor și al strategiilor concepute în scopul stăpânirii fenomenului criminal precum și sistemul mijloacelor aplicate efectiv, de către stat, în același scop.*

Definind în acest mod politica anticriminală, rezultă aproape de la sine legătura dintre aceasta și criminologie.

O primă relație se stabilește la nivel teoretic, în sensul că rezultatele cercetării criminologice fundamentale ar trebui valorificate de știința politicii anticriminale.

În plan practic, așa cum deja s-a anticipat, criminologia aplicativă își propune evaluarea științifică a practicii anticriminale. Rezultatele obținute ar trebui în mod normal să fie valorificate tot prin intermediul politicii anticriminale; această valorificare ar consta în final fie în corectarea mijloacelor (juridice ori empirice) care funcționează deja, fie în crearea unora noi.

Relația la care ne-am referit (între criminologie și politica anticriminală) este în realitate doar parțial stabilită, deoarece, așa cum s-a subliniat în literatura de specialitate: „În fapt, politica anticriminală se inspiră de o manieră insuficientă din învățămintele criminologiei"[1], Vom reveni însă la acest aspect în subsecțiunea următoare, deoarece controlul fenomenului criminal, în ansamblu, este perturbat de această lipsă de comunicare.

§ 1.3. „Controlul" fenomenului criminal

95. În noțiunea de „control" includem atât cunoașterea fenomenului criminal, cât și stăpânirea acestuia.

Criminologia, dreptul penal și politica anticriminală ocupă un loc aparte în cadrul științelor criminale, prin contribuția lor esențială la asigurarea controlului asupra fenomenului criminal. Raporturile strânse existente între cele trei categorii de preocupări duc la formarea unui veritabil sistem de control.

Structura acestui sistem de control se poate evidenția prin reunirea schemelor propuse anterior, într-o nouă reprezentare grafică (a se vedea fig. 4).

Dinamica sistemului ar fi, în linii generale, următoarea:

Într-un prim circuit (I_1) criminologia teoretică (C.T.) ar analiza fenomenul criminal (F.C.), iar datele obținute ar fi transmise științei politicii anticriminale (S.P.Ac.). Pe baza acestor date se vor elabora proiectele de strategie, ce vor

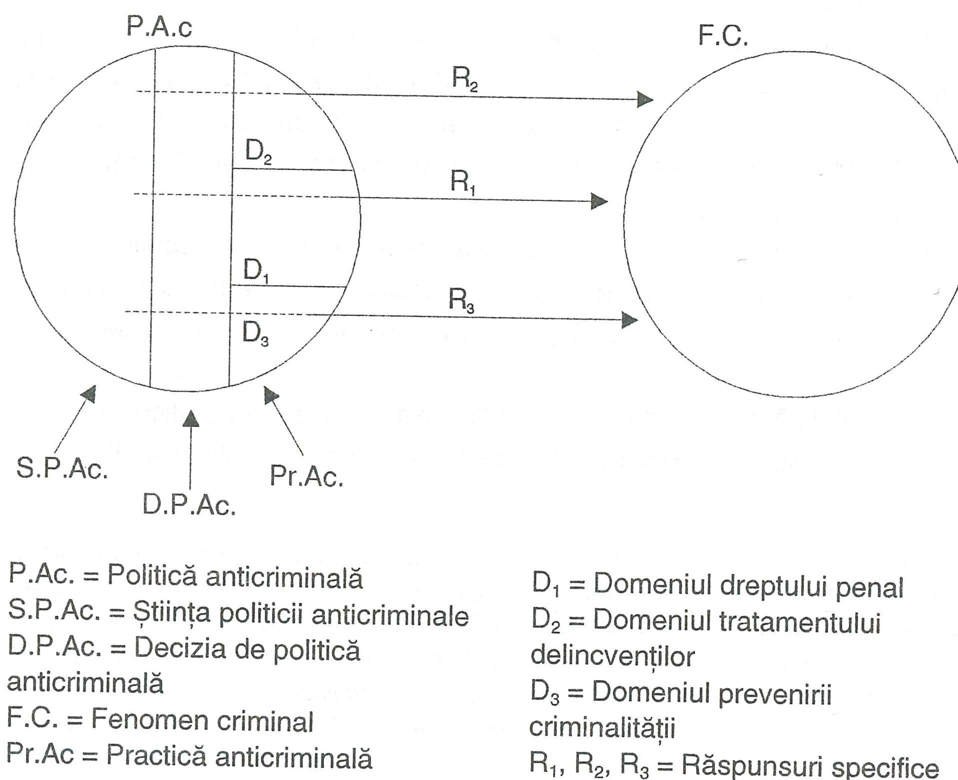
---

[1] G. Picca, *op. cit.*, p. 35.

dinamica funcționării acestuia (a se vedea fig. nr. 3). Explicația schemei propuse ar fi următoarea.

La nivel teoretic, știința politicii anticriminale (S.P.Ac.) elaborează un anumit proiect de strategie care va fi transmis mai departe factorilor de decizie. Proiectul, mai mult ori mai puțin modificat, se va concretiza într-o „decizie de politică anticriminală", în zona corespunzătoare (D.P.Ac.).

Punerea în aplicare a „deciziei" se realizează prin intermediul „mijloacelor de luptă" grupate în cele trei domenii (D1, D2, D3) ale zonei de practică anticriminală (Pr.Ac.). „Proiecția" mijloacelor de luptă asupra fenomenului criminal (F.C.) îmbracă forma unor „răspunsuri" specifice, cum ar fi, spre exemplu: aplicarea unei sancțiuni penale (R_1); aplicarea unei măsuri administrative în cursul executării pedepsei cu închisoarea (R_2); aplicarea unei sancțiuni civile ori administrative cu caracter preventiv (R_3).

P.Ac. = Politică anticriminală
S.P.Ac. = Știința politicii anticriminale
D.P.Ac. = Decizia de politică anticriminală
F.C. = Fenomen criminal
Pr.Ac = Practică anticriminală

D_1 = Domeniul dreptului penal
D_2 = Domeniul tratamentului delincvenților
D_3 = Domeniul prevenirii criminalității
R_1, R_2, R_3 = Răspunsuri specifice

Fig. nr. 3

94. *Pe baza acestor explicații, putem defini politica anticriminală ca fiind ansamblul teoriilor și al strategiilor concepute în scopul stăpânirii fenomenului criminal precum și sistemul mijloacelor aplicate efectiv, de către stat, în același scop.*

Definind în acest mod politica anticriminală, rezultă aproape de la sine legătura dintre aceasta și criminologie.

O primă relație se stabilește la nivel teoretic, în sensul că rezultatele cercetării criminologice fundamentale ar trebui valorificate de știința politicii anticriminale.

În plan practic, așa cum deja s-a anticipat, criminologia aplicativă își propune evaluarea științifică a practicii anticriminale. Rezultatele obținute ar trebui în mod normal să fie valorificate tot prin intermediul politicii anticriminale; această valorificare ar consta în final fie în corectarea mijloacelor (juridice ori empirice) care funcționează deja, fie în crearea unora noi.

Relația la care ne-am referit (între criminologie și politica anticriminală) este în realitate doar parțial stabilită, deoarece, așa cum s-a subliniat în literatura de specialitate: „În fapt, politica anticriminală se inspiră de o manieră insuficientă din învățămintele criminologiei"[1]. Vom reveni însă la acest aspect în subsecțiunea următoare, deoarece controlul fenomenului criminal, în ansamblu, este perturbat de această lipsă de comunicare.

§ 1.3. „Controlul" fenomenului criminal

95. În noțiunea de „control" includem atât cunoașterea fenomenului criminal, cât și stăpânirea acestuia.

Criminologia, dreptul penal și politica anticriminală ocupă un loc aparte în cadrul științelor criminale, prin contribuția lor esențială la asigurarea controlului asupra fenomenului criminal. Raporturile strânse existente între cele trei categorii de preocupări duc la formarea unui veritabil sistem de control.

Structura acestui sistem de control se poate evidenția prin reunirea schemelor propuse anterior, într-o nouă reprezentare grafică (a se vedea fig. 4).

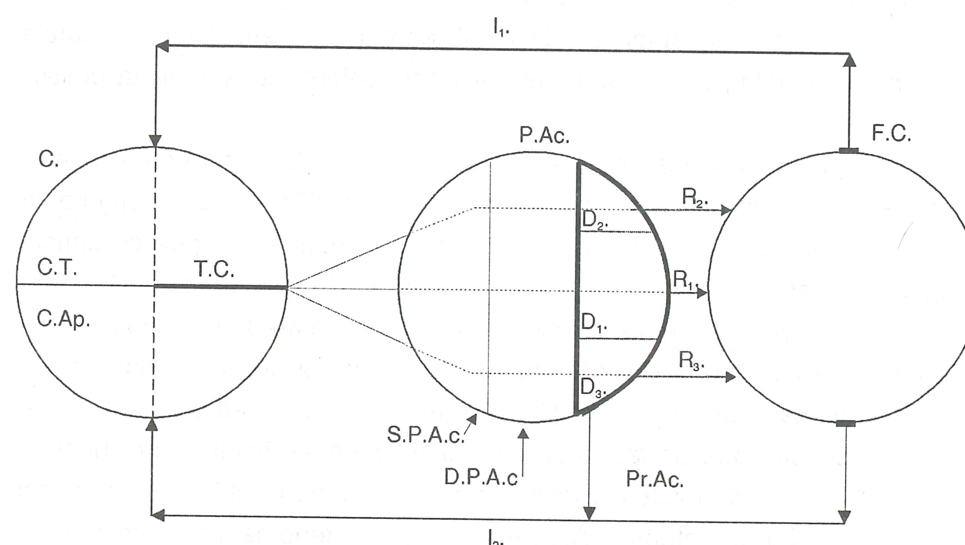
Dinamica sistemului ar fi, în linii generale, următoarea:

Într-un prim circuit (I_1) criminologia teoretică (C.T.) ar analiza fenomenul criminal (F.C.), iar datele obținute ar fi transmise științei politicii anticriminale (S.P.Ac.). Pe baza acestor date se vor elabora proiectele de strategie, ce vor

---

[1] G. Picca, *op. cit.*, p. 35.

fi transmise mai departe factorilor de decizie. Proiectele se vor transforma în decizii de politică anticriminală în zona corespunzătoare (D.P.Ac.). Punerea în aplicare a deciziilor se va face prin intermediul mijloacelor grupate în cele trei domenii (D_1, D_2, D_3) ale zonei de practică anticriminală (Pr. Ac.) rezultând o serie de răspunsuri specifice (R_1, R_2, R_3).

C. = Criminologie
C.T.= Criminologie teoretică
C.Ap. = Criminologie aplicativă
F.C. = Fenomen criminal
I_1, I_2 = Circuite informaționale
P.Ac. = Politică anticriminală
Pr.Ac = Practică anticriminală

D_1 = Domeniul dreptului penal
D_2 = Domeniul tratamentului delincvenților
D_3 = Domeniul prevenirii criminalității
S.P.Ac. = Știința politicii anticriminale
D.P.Ac. = Decizia de politică anticriminală
R_1, R_2, R_3 = Răspunsuri specifice
T.C. = Traseu comun

Fig. nr. 4

Într-un al doilea circuit (I_2), ce poate fi denumit *circuit de corecție*, intervine criminologia aplicativă (C.Ap.). Pe baza celor două surse informative, aceasta va evalua practica anticriminală și impactul acesteia asupra fenomenului criminal pentru a identifica soluțiile cele mai utile. Datele astfel obținute vor fi retransmise în zona științei politicii anticriminale, pentru corectarea răspunsurilor inițiale.

Cele două circuite ar presupune un flux continuu și o porțiune de traseu comun (T.C.), în sensul că datele cu privire la fenomenul criminal și cele privind evaluarea practicii anticriminale trebuie să fie în permanență reînnoite și respectiv reunite între ele, pentru găsirea celor mai bune strategii, care vor fi la rândul lor reevaluate, și așa mai departe.

Această dinamică a sistemului de control al fenomenului criminal reprezintă o variantă ideală.

În realitate apar o serie de disfuncționalități, cum ar fi: precaritatea ori chiar lipsa rezultatelor în cercetarea criminologică; indiferența factorilor de decizie față de rezultatele pertinente ale cercetării criminologice etc.

De aceea sistemul prezentat, precum și dinamica acestuia, se referă mai mult la ceea ce ar trebui să fie decât la ceea ce este în realitate.

Considerăm că, dincolo de imperfecțiunile inerente oricărui model, schema propusă permite clarificarea locului și a rolului criminologiei în sistemul științelor criminale, înlesnind totodată definirea acesteia ca știință.

Secțiunea a II-a. **Definiția criminologiei**

96. Dată fiind diversitate a punctelor de vedere exprimate în literatura de specialitate, găsirea unei definiții optime reprezintă o întreprindere dificilă.

Însă, după cum s-a subliniat pe bună dreptate în doctrină, multitudinea definițiilor date criminologiei nu se datorează atât „fanteziei” și indisciplinei criminologilor, cât complexității fenomenului criminal[1].

Caracterul complex, și prin aceasta dificil de analizat, al obiectului criminologiei, a impus încă de la debutul acesteia existența unor maniere diferite de abordare concretizate în diverse tipuri de definiții.

97. ***Tipuri de definiții***[2]. *O primă diferențiere* are ca sursă principală perceperea sau abordarea diferită a domeniului criminologiei.

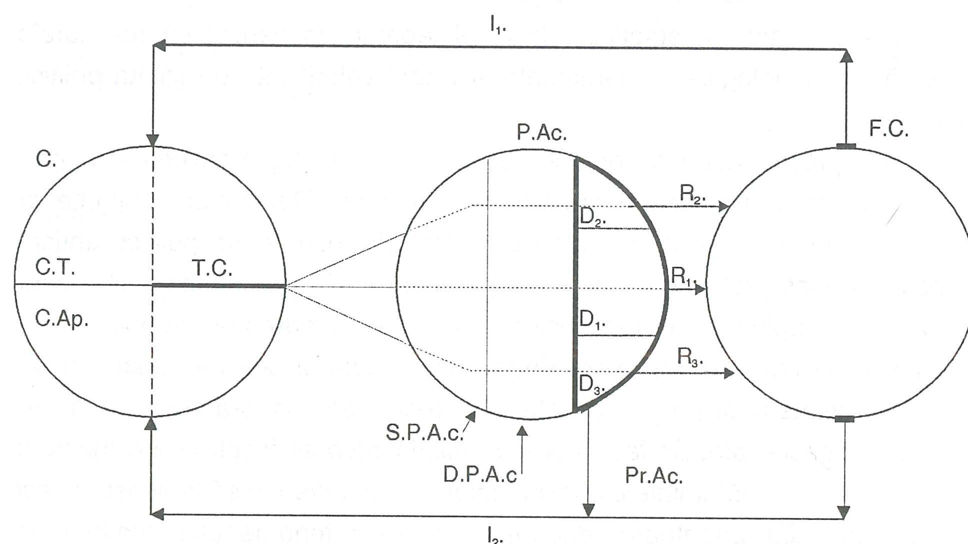
Din acest punct de vedere au existat două tendințe diametral opuse:

- pe de o parte, tendința de realizare a unor cercetări specializate, cu caracter etiologic: biologie criminală, sociologie criminală, psihologie criminală.

---

[1] R. Gassin, *op. cit.*, p. 4.
[2] A se vedea, pentru diferențierile reținute, R. Gassin, *op. cit.*, p. 4 și urm.

fi transmise mai departe factorilor de decizie. Proiectele se vor transforma în decizii de politică anticriminală în zona corespunzătoare (D.P.Ac.). Punerea în aplicare a deciziilor se va face prin intermediul mijloacelor grupate în cele trei domenii (D_1, D_2, D_3) ale zonei de practică anticriminală (Pr. Ac.) rezultând o serie de răspunsuri specifice (R_1, R_2, R_3).

C. = Criminologie
C.T.= Criminologie teoretică
C.Ap. = Criminologie aplicativă
F.C. = Fenomen criminal
I_1, I_2 = Circuite informaționale
P.Ac. = Politică anticriminală
Pr.Ac = Practică anticriminală

D_1 = Domeniul dreptului penal
D_2 = Domeniul tratamentului delincvenților
D_3 = Domeniul prevenirii criminalității
S.P.Ac. = Știința politicii anticriminale
D.P.Ac. = Decizia de politică anticriminală
R_1, R_2, R_3 = Răspunsuri specifice
T.C. = Traseu comun

Fig. nr. 4

Într-un al doilea circuit (I_2), ce poate fi denumit *circuit de corecție*, intervine criminologia aplicativă (C.Ap.). Pe baza celor două surse informative, aceasta va evalua practica anticriminală și impactul acesteia asupra fenomenului criminal pentru a identifica soluțiile cele mai utile. Datele astfel obținute vor fi retransmise în zona științei politicii anticriminale, pentru corectarea răspunsurilor inițiale.

Cele două circuite ar presupune un flux continuu și o porțiune de traseu comun (T.C.), în sensul că datele cu privire la fenomenul criminal și cele privind evaluarea practicii anticriminale trebuie să fie în permanență reînnoite și respectiv reunite între ele, pentru găsirea celor mai bune strategii, care vor fi la rândul lor reevaluate, și așa mai departe.

Această dinamică a sistemului de control al fenomenului criminal reprezintă o variantă ideală.

În realitate apar o serie de disfuncționalități, cum ar fi: precaritatea ori chiar lipsa rezultatelor în cercetarea criminologică; indiferența factorilor de decizie față de rezultatele pertinente ale cercetării criminologice etc.

De aceea sistemul prezentat, precum și dinamica acestuia, se referă mai mult la ceea ce ar trebui să fie decât la ceea ce este în realitate.

Considerăm că, dincolo de imperfecțiunile inerente oricărui model, schema propusă permite clarificarea locului și a rolului criminologiei în sistemul științelor criminale, înlesnind totodată definirea acesteia ca știință.

Secțiunea a II-a. **Definiția criminologiei**

96. Dată fiind diversitate a punctelor de vedere exprimate în literatura de specialitate, găsirea unei definiții optime reprezintă o întreprindere dificilă.

Însă, după cum s-a subliniat pe bună dreptate în doctrină, multitudinea definițiilor date criminologiei nu se datorează atât „fanteziei” și indisciplinei criminologilor, cât complexității fenomenului criminal[1].

Caracterul complex, și prin aceasta dificil de analizat, al obiectului criminologiei, a impus încă de la debutul acesteia existența unor maniere diferite de abordare concretizate în diverse tipuri de definiții.

97. *Tipuri de definiții*[2] . *O primă diferențiere* are ca sursă principală perceperea sau abordarea diferită a domeniului criminologiei.

Din acest punct de vedere au existat două tendințe diametral opuse:

- pe de o parte, tendința de realizare a unor cercetări specializate, cu caracter etiologic: biologie criminală, sociologie criminală, psihologie criminală.

---

[1] R. Gassin, *op. cit.*, p. 4.

[2] A se vedea, pentru diferențierile reținute, R. Gassin, *op. cit.*, p. 4 și urm.

- pe de altă parte, o tendință integratoare, de reunire a tuturor cercetărilor specializate sub umbrela unei științe unice, complexe.

Aceste tendințe s-au concretizat în două maniere de definire a criminologiei:

a) definițiile de tip restrictiv - care în principiu au considerat criminologia drept o știință a cauzelor criminalității, străină de preocupări profilactice;

b) definițiile de tip extensiv - care au prezentat criminologia drept o știință integratoare, preocupată atât de etiologia criminală, cât și de aspectele preventiv-represive.

A doua diferențiere rezultă din abordarea diferită a obiectului criminologiei.

În acest sens, primele cercetări criminologice se disting printr-o sciziune între definirea criminologiei ca știință a crimei, pe de o parte, și știință a criminalului, de cealaltă parte.

Evoluția teoriilor moderne cu privire la fenomenul criminal aduce cu sine noi divergențe în aprecierea asupra conținutului cercetării criminologice.

Astfel, pe lângă opoziția tradițională: știință a crimei, știință a criminalului, apare opoziția între „știința factorilor" și „știința proceselor", precum și opoziția contemporană între criminologia trecerii la act și criminologia reacției sociale (a se vedea supra 55).

Desigur, toate aceste deosebiri în planul abordării criminologiei s-au reflectat în maniera de definire a acesteia.

Aprofundarea disputelor și exemplificarea diferitelor maniere de definire, deși ar oferi un tablou mai larg pentru o eventuală opțiune, depășește economia prezentei lucrări.

Ne vom limita la expunerea cu titlu exemplificativ a unor definiții reținute cu precădere în literatura de specialitate.

98. *Diferite definiții (exemple).* Una din primele definiții, și în același timp una din cele mai des citate, aparține sociologului francez E. Durkheim, care privește criminologia drept o știință a crimei: „Constatăm existența unui anumit număr de acte ce prezintă toate acel caracter exterior, care le face ca, odată comise, să determine din partea societății o reacție particulară, pe care o numim pedeapsă. Facem din aceste acte o grupă *sui generis* căreia îi impunem o rubrică comună: numim crimă orice act pedepsit și facem din crimă astfel definită obiectul unei științe speciale, criminologia"[1].

---

[1] E. Durkheim, *Les règles de la méthode sociologique,* Ed. P.U.F., 1956, p. 33.

Printre definițiile de tip extensiv este reprezentativă cea formulată de E. Ferri în lucrarea sa „Sociologie criminală": „Studiul științific și experimental al delincventului și, prin urmare, al mijloacelor preventive și represive care pot apăra societatea, iată sociologia criminală, știință unică și complexă"[1] (Ferri utilizează noțiunea de „sociologie criminală" cu sensul de „criminologie").

Concepția integratoare a criminologului italian rezultă în mod explicit dacă adăugăm la această definiție o altă remarcă pe care Ferri o face, și anume: „Antropologia și statistica penală, precum și dreptul criminal și penal nu sunt decât capitole diferite ale acestei științe"[2].

Reținem și o definiție pe care însuși autorul ei o caracterizează drept inedită și în care criminologia apare ca o „supra-știință" a omului: „Definim de o manieră inedită criminologia ca studiul complet și integral al omului cu preocuparea constantă de a cunoaște mai bine cauzele și remediile activității sale antisociale. Este știința completă a omului"[3].

În prezent, doctrina criminologică este dominată de o viziune echilibrată în ce privește definiția. Se rețin de regulă atât preocupările etiologice și dinamice în raport cu fenomenul criminal, cât și preocupările profilactice, evitându-se încălcarea domeniului altor discipline juridice ori nejuridice care au preocupări apropiate.

În literatura de specialitate română regăsim această concepție echilibrată în definirea criminologiei[4]

99. *O posibilă definiție.* Având în vedere diversitatea de opinii la care ne-am referit mai sus, utilitatea unei definiții constă de fapt în capacitatea acesteia de a se integra în contextul celorlalte explicații ce o însoțesc și, pe cât posibil, de a sintetiza aceste explicații.

Plecând de la această idee, considerăm că, în logica celor expuse până la acest punct, este posibilă și utilă următoarea definiție:

Criminologia reprezintă ansamblul cercetărilor cu caracter științific ce se ocupă, pe de o parte, cu studierea fenomenului criminal, urmărind cunoașterea complexă a acestuia și, pe de altă parte, cu evaluarea practicii anticriminale, în scopul optimizării acesteia.

---

[1] E. Ferri, *op. cit.*, p. 625.

[2] *Idem*, p. 623.

[3] M. Laignel-Levastine și V.V. Stanciu, *Précis de criminologie*, Ed. Payot, Paris, 1950, p. 14.

[4] A se vedea, în acest sens, A. Dincu, *op. cit.*, p. 4 și Rodica M. Stănoiu, *op. cit.*, p. 124.

- pe de altă parte, o tendință integratoare, de reunire a tuturor cercetărilor specializate sub umbrela unei științe unice, complexe.

Aceste tendințe s-au concretizat în două maniere de definire a criminologiei:

a) definițiile de tip restrictiv - care în principiu au considerat criminologia drept o știință a cauzelor criminalității, străină de preocupări profilactice;

b) definițiile de tip extensiv - care au prezentat criminologia drept o știință integratoare, preocupată atât de etiologia criminală, cât și de aspectele preventiv-represive.

A doua diferențiere rezultă din abordarea diferită a obiectului criminologiei.

În acest sens, primele cercetări criminologice se disting printr-o sciziune între definirea criminologiei ca știință a crimei, pe de o parte, și știință a criminalului, de cealaltă parte.

Evoluția teoriilor moderne cu privire la fenomenul criminal aduce cu sine noi divergențe în aprecierea asupra conținutului cercetării criminologice.

Astfel, pe lângă opoziția tradițională: știință a crimei, știință a criminalului, apare opoziția între „știința factorilor" și „știința proceselor", precum și opoziția contemporană între criminologia trecerii la act și criminologia reacției sociale (a se vedea supra 55).

Desigur, toate aceste deosebiri în planul abordării criminologiei s-au reflectat în maniera de definire a acesteia.

Aprofundarea disputelor și exemplificarea diferitelor maniere de definire, deși ar oferi un tablou mai larg pentru o eventuală opțiune, depășește economia prezentei lucrări.

Ne vom limita la expunerea cu titlu exemplificativ a unor definiții reținute cu precădere în literatura de specialitate.

98. *Diferite definiții (exemple).* Una din primele definiții, și în același timp una din cele mai des citate, aparține sociologului francez E. Durkheim, care privește criminologia drept o știință a crimei: „Constatăm existența unui anumit număr de acte ce prezintă toate acel caracter exterior, care le face ca, odată comise, să determine din partea societății o reacție particulară, pe care o numim pedeapsă. Facem din aceste acte o grupă *sui generis* căreia îi impunem o rubrică comună: numim crimă orice act pedepsit și facem din crimă astfel definită obiectul unei științe speciale, criminologia"[1].

---

[1] E. Durkheim, *Les règles de la méthode sociologique,* Ed. P.U.F., 1956, p. 33.

Printre definițiile de tip extensiv este reprezentativă cea formulată de E. Ferri în lucrarea sa „Sociologie criminală": „Studiul științific și experimental al delincventului și, prin urmare, al mijloacelor preventive și represive care pot apăra societatea, iată sociologia criminală, știință unică și complexă"[1] (Ferri utilizează noțiunea de „sociologie criminală" cu sensul de „criminologie").

Concepția integratoare a criminologului italian rezultă în mod explicit dacă adăugăm la această definiție o altă remarcă pe care Ferri o face, și anume: „Antropologia și statistica penală, precum și dreptul criminal și penal nu sunt decât capitole diferite ale acestei științe"[2].

Reținem și o definiție pe care însuși autorul ei o caracterizează drept inedită și în care criminologia apare ca o „supra-știință" a omului: „Definim de o manieră inedită criminologia ca studiul complet și integral al omului cu preocuparea constantă de a cunoaște mai bine cauzele și remediile activității sale antisociale. Este știința completă a omului"[3].

În prezent, doctrina criminologică este dominată de o viziune echilibrată în ce privește definiția. Se rețin de regulă atât preocupările etiologice și dinamice în raport cu fenomenul criminal, cât și preocupările profilactice, evitându-se încălcarea domeniului altor discipline juridice ori nejuridice care au preocupări apropiate.

În literatura de specialitate română regăsim această concepție echilibrată în definirea criminologiei[4]

99. *O posibilă definiție.* Având în vedere diversitatea de opinii la care ne-am referit mai sus, utilitatea unei definiții constă de fapt în capacitatea acesteia de a se integra în contextul celorlalte explicații ce o însoțesc și, pe cât posibil, de a sintetiza aceste explicații.

Plecând de la această idee, considerăm că, în logica celor expuse până la acest punct, este posibilă și utilă următoarea definiție:

Criminologia reprezintă ansamblul cercetărilor cu caracter științific ce se ocupă, pe de o parte, cu studierea fenomenului criminal, urmărind cunoașterea complexă a acestuia și, pe de altă parte, cu evaluarea practicii anticriminale, în scopul optimizării acesteia.

---

[1] E. Ferri, *op. cit.*, p. 625.

[2] *Idem,* p. 623.

[3] M. Laignel-Levastine și V.V. Stanciu, *Précis de criminologie,* Ed. Payot, Paris, 1950, p. 14.

[4] A se vedea, în acest sens, A. Dincu, *op. cit.*, p. 4 și Rodica M. Stănoiu, *op. cit.*, p. 124.

- pe de altă parte, o tendință integratoare, de reunire a tuturor cercetărilor specializate sub umbrela unei științe unice, complexe.

Aceste tendințe s-au concretizat în două maniere de definire a criminologiei:

a) definițiile de tip restrictiv - care în principiu au considerat criminologia drept o știință a cauzelor criminalității, străină de preocupări profilactice;

b) definițiile de tip extensiv - care au prezentat criminologia drept o știință integratoare, preocupată atât de etiologia criminală, cât și de aspectele preventiv-represive.

A doua diferențiere rezultă din abordarea diferită a obiectului criminologiei.

În acest sens, primele cercetări criminologice se disting printr-o sciziune între definirea criminologiei ca știință a crimei, pe de o parte, și știință a criminalului, de cealaltă parte.

Evoluția teoriilor moderne cu privire la fenomenul criminal aduce cu sine noi divergențe în aprecierea asupra conținutului cercetării criminologice.

Astfel, pe lângă opoziția tradițională: știință a crimei, știință a criminalului, apare opoziția între „știința factorilor" și „știința proceselor", precum și opoziția contemporană între criminologia trecerii la act și criminologia reacției sociale (a se vedea supra 55).

Desigur, toate aceste deosebiri în planul abordării criminologiei s-au reflectat în maniera de definire a acesteia.

Aprofundarea disputelor și exemplificarea diferitelor maniere de definire, deși ar oferi un tablou mai larg pentru o eventuală opțiune, depășește economia prezentei lucrări.

Ne vom limita la expunerea cu titlu exemplificativ a unor definiții reținute cu precădere în literatura de specialitate.

98. *Diferite definiții (exemple).* Una din primele definiții, și în același timp una din cele mai des citate, aparține sociologului francez E. Durkheim, care privește criminologia drept o știință a crimei: „Constatăm existența unui anumit număr de acte ce prezintă toate acel caracter exterior, care le face ca, odată comise, să determine din partea societății o reacție particulară, pe care o numim pedeapsă. Facem din aceste acte o grupă *sui generis* căreia îi impunem o rubrică comună: numim crimă orice act pedepsit și facem din crimă astfel definită obiectul unei științe speciale, criminologia"[1].

---

[1] E. Durkheim, *Les règles de la méthode sociologique,* Ed. P.U.F., 1956, p. 33.

Printre definițiile de tip extensiv este reprezentativă cea formulată de E. Ferri în lucrarea sa „Sociologie criminală": „Studiul științific și experimental al delincventului și, prin urmare, al mijloacelor preventive și represive care pot apăra societatea, iată sociologia criminală, știință unică și complexă"[1] (Ferri utilizează noțiunea de „sociologie criminală" cu sensul de „criminologie").

Concepția integratoare a criminologului italian rezultă în mod explicit dacă adăugăm la această definiție o altă remarcă pe care Ferri o face, și anume: „Antropologia și statistica penală, precum și dreptul criminal și penal nu sunt decât capitole diferite ale acestei științe"[2].

Reținem și o definiție pe care însuși autorul ei o caracterizează drept inedită și în care criminologia apare ca o „supra-știință" a omului: „Definim de o manieră inedită criminologia ca studiul complet și integral al omului cu preocuparea constantă de a cunoaște mai bine cauzele și remediile activității sale antisociale. Este știința completă a omului"[3].

În prezent, doctrina criminologică este dominată de o viziune echilibrată în ce privește definiția. Se rețin de regulă atât preocupările etiologice și dinamice în raport cu fenomenul criminal, cât și preocupările profilactice, evitându-se încălcarea domeniului altor discipline juridice ori nejuridice care au preocupări apropiate.

În literatura de specialitate română regăsim această concepție echilibrată în definirea criminologiei[4]

99. *O posibilă definiție.* Având în vedere diversitatea de opinii la care ne-am referit mai sus, utilitatea unei definiții constă de fapt în capacitatea acesteia de a se integra în contextul celorlalte explicații ce o însoțesc și, pe cât posibil, de a sintetiza aceste explicații.

Plecând de la această idee, considerăm că, în logica celor expuse până la acest punct, este posibilă și utilă următoarea definiție:

Criminologia reprezintă ansamblul cercetărilor cu caracter științific ce se ocupă, pe de o parte, cu studierea fenomenului criminal, urmărind cunoașterea complexă a acestuia și, pe de altă parte, cu evaluarea practicii anticriminale, în scopul optimizării acesteia.

---

[1] E. Ferri, *op. cit.*, p. 625.

[2] *Idem*, p. 623.

[3] M. Laignel-Levastine și V.V. Stanciu, *Précis de criminologie*, Ed. Payot, Paris, 1950, p. 14.

[4] A se vedea, în acest sens, A. Dincu, *op. cit.*, p. 4 și Rodica M. Stănoiu, *op. cit.*, p. 124.

Partea a II-a

Criminologia etiologică

Principalele teorii cauzale

Definiția criminologiei etiologice

100. Având în vedere totalitatea precizărilor anterioare, situarea etiologiei criminale în contextul mai larg al criminologiei nu mai reprezintă o problemă.

Prin etiologie în general se înțelege știința cauzelor. Etiologia criminală este, înainte de toate, o modalitate specifică de cunoaștere în cadrul cercetării criminologice, prin care se vizează aflarea cauzelor, a condițiilor ori a factorilor care determină sau favorizează fenomenul criminal, așa după cum deja s-a anticipat (a se vedea cunoașterea cauzală, supra 54).

Problemele pe care încearcă să le soluționeze etiologia criminală sunt cât se poate de firești:

Un prim set de întrebări ce se pune este: De ce unii oameni comit crime, iar alții nu? Există anumite cauze ori anumiți factori care îi determină? Unde trebuie căutați acei factori?

Pentru a se putea răspunde la acest set de întrebări, comportamentul criminal a fost în general privit ca un răspuns al personalității față de o situație determinată. În aceste condiții „se poate situa etiologia crimei fie în personalitatea delincventului, fie în situația precriminală, fie în conjugarea celor două elemente"?[1]

Un al doilea set de întrebări ar fi: De ce nu toți criminalii comit aceleași crime? Există factori care favorizează un anumit gen de crime? Există diferențieri între criminali?

Pentru a răspunde la aceste întrebări, au fost elaborate diferite clasificări ale factorilor, au fost realizate diverse tipologii ale criminalului.

Datorită legitimității întrebărilor puse, etiologia criminală reprezintă o constantă în cercetarea criminologică. Deși răspunsurile date nu s-au ridicat întotdeauna la nivelul așteptărilor, acestea se constituie într-un ansamblu consistent și oarecum coerent în cadrul criminologiei.

În aceste condiții, criminologia etiologică poate fi considerată drept o subramură distinctă, bine conturată în cadrul criminologiei teoretice.

101. Astfel, se poate defini *criminologia etiologică* drept *acea subramură a criminologiei teoretice ce se ocupă cu studierea cauzelor, a condițiilor sau a factorilor care determină ori favorizează fenomenul criminal.*

---

[1] R. Gassin, *op. cit.*, p. 410.

Definiția criminologiei etiologice

100. Având în vedere totalitatea precizărilor anterioare, situarea etiologiei criminale în contextul mai larg al criminologiei nu mai reprezintă o problemă.

Prin etiologie în general se înțelege știința cauzelor. Etiologia criminală este, înainte de toate, o modalitate specifică de cunoaștere în cadrul cercetării criminologice, prin care se vizează aflarea cauzelor, a condițiilor ori a factorilor care determină sau favorizează fenomenul criminal, așa după cum deja s-a anticipat (a se vedea cunoașterea cauzală, supra 54).

Problemele pe care încearcă să le soluționeze etiologia criminală sunt cât se poate de firești:

Un prim set de întrebări ce se pune este: De ce unii oameni comit crime, iar alții nu? Există anumite cauze ori anumiți factori care îi determină? Unde trebuie căutați acei factori?

Pentru a se putea răspunde la acest set de întrebări, comportamentul criminal a fost în general privit ca un răspuns al personalității față de o situație determinată. În aceste condiții „se poate situa etiologia crimei fie în personalitatea delincventului, fie în situația precriminală, fie în conjugarea celor două elemente"?[1]

Un al doilea set de întrebări ar fi: De ce nu toți criminalii comit aceleași crime? Există factori care favorizează un anumit gen de crime? Există diferențieri între criminali?

Pentru a răspunde la aceste întrebări, au fost elaborate diferite clasificări ale factorilor, au fost realizate diverse tipologii ale criminalului.

Datorită legitimității întrebărilor puse, etiologia criminală reprezintă o constantă în cercetarea criminologică. Deși răspunsurile date nu s-au ridicat întotdeauna la nivelul așteptărilor, acestea se constituie într-un ansamblu consistent și oarecum coerent în cadrul criminologiei.

În aceste condiții, criminologia etiologică poate fi considerată drept o subramură distinctă, bine conturată în cadrul criminologiei teoretice.

101. Astfel, se poate defini *criminologia etiologică* drept *acea subramură a criminologiei teoretice ce se ocupă cu studierea cauzelor, a condițiilor sau a factorilor care determină ori favorizează fenomenul criminal.*

---

[1] R. Gassin, *op. cit.*, p. 410.

Problematică

102. Diversele reprezentări în legătură cu fenomenul criminal, care s-au succedat de-a lungul istoriei, ar putea fi regrupate în funcție de cele trei etape care, în concepția lui Auguste Comte, au marcat evoluția umanității: era teologică, cea metafizică și cea pozitivistă[1].

Primei etape i-ar corespunde o viziune diabolică asupra crimei, specifică evului mediu.

Celei de-a doua etape i-ar corespunde concepția clasică, utilitaristă, izvorâtă din ideile lui C. Beccaria.

În sfârșit, cea de-a treia etapă ar corespunde unor explicații științifice, demarate o dată cu școala pozitivistă italiană și continuate cu teoriile moderne asupra fenomenului criminal.

Teoriile etiologice reprezintă explicații științifice și s-ar înscrie deci în cea de-a treia etapă. Ele nu pot fi însă desprinse din contextul celorlalte explicații, mai ales dacă avem în vedere că etapizarea prezentată are un anumit grad de artificialitate, ca orice clasificare.

În realitate, lucrurile sunt ceva mai complexe: o tendință de „diabolizare" va exista totdeauna, concepția considerată metafizică este reluată astăzi de pe poziții științifice (în latura ei utilitaristă), iar perioada pozitivistă, născută pe ruinele concepției clasice, a fost precedată de alte explicații care nu pot fi ignorate, chiar dacă suportul lor științific este destul de fragil.

În aceste împrejurări, trecerea în revistă a teoriilor etiologice presupune: abordarea primelor explicații referitoare la fenomenul criminal, analiza concepțiilor școlii pozitiviste și, în final, prezentarea teoriilor etiologice moderne.

Plan

103. Rezultă că această a doua parte va cuprinde următoarele capitole:

I. Primele explicații cu privire la fenomenul criminal.

II. Pozitivismul italian.

III. Teoriile etiologice moderne.

---

[1] J. Pinatel, *Tratat, op. cit.*, p. 61.

Capitolul I
Primele explicații cu privire la fenomenul criminal

Problematică

104. În domeniul științelor umane și sociale este destul de dificil a trage o linie de demarcație care să separe foarte clar cunoașterea comună de cunoașterea științifică.

Din considerente preponderent didactice se admite, în mod convențional, că apariția criminologiei coincide cu cercetările pozitiviste care au oferit primele explicații științifice cu privire la fenomenul criminal.

Nu se poate face însă abstracție de faptul că în „jocul dialectic" al cunoașterii, antiteza pozitivistă se construiește pe teza clasică, pe ideile lui Beccaria. Aceste idei pătrund astfel, cel puțin pe cale indirectă, în circuitul valoric al doctrinei criminologice.

Nu se poate ignora nici faptul că, anterior ori în paralel cu ideile pozitiviste, au fost formulate o serie de alte explicații cu privire la fenomenul criminal. Principalele școli criminologice care au oferit aceste explicații nu pot nici ele să fie excluse din circuitul valoric al criminologiei.

Plan

105. Acest capitol va cuprinde, prin urmare, două secțiuni:

Secțiunea 1. Beccaria, precursor al gândirii criminologice.

Secțiunea 2. Principalele „Școli" criminologice.

Problematică

102. Diversele reprezentări în legătură cu fenomenul criminal, care s-au succedat de-a lungul istoriei, ar putea fi regrupate în funcție de cele trei etape care, în concepția lui Auguste Comte, au marcat evoluția umanității: era teologică, cea metafizică și cea pozitivistă[1].

Primei etape i-ar corespunde o viziune diabolică asupra crimei, specifică evului mediu.

Celei de-a doua etape i-ar corespunde concepția clasică, utilitaristă, izvorâtă din ideile lui C. Beccaria.

În sfârșit, cea de-a treia etapă ar corespunde unor explicații științifice, demarate o dată cu școala pozitivistă italiană și continuate cu teoriile moderne asupra fenomenului criminal.

Teoriile etiologice reprezintă explicații științifice și s-ar înscrie deci în cea de-a treia etapă. Ele nu pot fi însă desprinse din contextul celorlalte explicații, mai ales dacă avem în vedere că etapizarea prezentată are un anumit grad de artificialitate, ca orice clasificare.

În realitate, lucrurile sunt ceva mai complexe: o tendință de „diabolizare" va exista totdeauna, concepția considerată metafizică este reluată astăzi de pe poziții științifice (în latura ei utilitaristă), iar perioada pozitivistă, născută pe ruinele concepției clasice, a fost precedată de alte explicații care nu pot fi ignorate, chiar dacă suportul lor științific este destul de fragil.

În aceste împrejurări, trecerea în revistă a teoriilor etiologice presupune: abordarea primelor explicații referitoare la fenomenul criminal, analiza concepțiilor școlii pozitiviste și, în final, prezentarea teoriilor etiologice moderne.

Plan

103. Rezultă că această a doua parte va cuprinde următoarele capitole:
I. Primele explicații cu privire la fenomenul criminal.
II. Pozitivismul italian.
III. Teoriile etiologice moderne.

[1] J. Pinatel, *Tratat, op. cit.*, p. 61.

Capitolul I
Primele explicații cu privire la fenomenul criminal

Problematică

104. În domeniul științelor umane și sociale este destul de dificil a trage o linie de demarcație care să separe foarte clar cunoașterea comună de cunoașterea științifică.

Din considerente preponderent didactice se admite, în mod convențional, că apariția criminologiei coincide cu cercetările pozitiviste care au oferit primele explicații științifice cu privire la fenomenul criminal.

Nu se poate face însă abstracție de faptul că în „jocul dialectic" al cunoașterii, antiteza pozitivistă se construiește pe teza clasică, pe ideile lui Beccaria. Aceste idei pătrund astfel, cel puțin pe cale indirectă, în circuitul valoric al doctrinei criminologice.

Nu se poate ignora nici faptul că, anterior ori în paralel cu ideile pozitiviste, au fost formulate o serie de alte explicații cu privire la fenomenul criminal. Principalele școli criminologice care au oferit aceste explicații nu pot nici ele să fie excluse din circuitul valoric al criminologiei.

Plan

105. Acest capitol va cuprinde, prin urmare, două secțiuni:
Secțiunea 1. Beccaria, precursor al gândirii criminologice.
Secțiunea 2. Principalele „Școli" criminologice.

Secțiunea I. **Beccaria, precursor al gândirii criminologice**

106. Cesare Bonesana, marchiz de Beccaria (n. 15. 03. 1738 - m. 25. 11. 1794) este considerat pe drept cuvânt fondatorul dreptului penal modern.

În același timp, el este un precursor al gândirii criminologice, deși acest aspect al operei sale a fost mai puțin pus în evidență.

Evaluată cantitativ, „moștenirea" beccariană se rezumă la o „carte de buzunar" ce conține câteva idei, pentru a căror enumerare degetele a două mâini sunt suficiente.

Privită prin prisma calității, această „mică moștenire" prezintă și astăzi un real interes, care nu este numai de ordin istoric. Acum, după mai bine de două secole, prin valoarea lor, ideile lui Beccaria sunt încă actuale.

Înainte de a puncta aceste idei și de a arăta în ce constă actualitatea și importanța lor în raport cu gândirea criminologică, sunt necesare câteva repere asupra autorului și operei, în conjunctura epocii.

§ 1. 1. „Despre delicte și pedepse" - conjunctură

107. În anul 1764 apărea la Milano lucrarea „Despre delicte și pedepse". Autorul, Cesare Beccaria, era la vremea respectivă un „ilustru necunoscut", ce nu împlinise încă 27 de ani.

Beccaria a ezitat mult înainte de a decide publicarea lucrării, fiindu-i teamă de o eventuală represiune împotriva sa. Pe deplin conștient de „erezia" ideilor sale și neavând, conform propriei mărturisiri, vocație de martir[1], autorul și-a luat unele precauții în chiar cuprinsul lucrării, evitând o „ciocnire" directă cu autoritatea bisericească și strecurând aprecieri măgulitoare la adresa autorității regale. În plus, înaintea publicării, Beccaria și-a asigurat protecția unor persoane influente, pe care s-ar fi putut baza în cazul izbucnirii unui scandal.

Contrar temerilor autorului și în ciuda protestelor unor ecleziaști, cartea a avut un succes imediat și spectaculos, fiind în scurtă vreme tradusă în majoritatea limbilor europene.

---

[1] „Am vrut să apăr umanitatea fără a-i deveni un martir" - pasaj din răspunsul lui Beccaria la scrisoarea lui Morellet (Milano, mai 1766), *Des Délits et des Peines*, deuxième édition Guillaumin et C-ie, libraires, Paris, 1870, p. 245.

Ideile cuprinse în Tratat au declanșat transformări rapide și radicale în sistemele penale ale unor state europene[1].

Mai mult, principiile umaniste formulate în cuprinsul Tratatului, în legătură cu drepturile și libertățile individuale, au stat la baza redactării unor articole importante din „Declarația drepturilor omului și cetățeanului" de la 1789 (art. 7 și 8).

108. Acest succes rapid și aproape universal a părut la vremea respectivă și poate părea și astăzi surprinzător având în vedere că, în comparație cu marile spirite ale epocii, Beccaria nu era nici un jurist „eminent" și nici un filozof din categoria „titanilor".

Asemeni enciclopediștilor, Beccaria și-a făcut studiile preuniversitare într-un colegiu iezuit. Ulterior a obținut titlul de doctor în drept canonic și drept roman, absolvind cursurile Universității din Pavia[2]. În ciuda acestui debut, Beccaria nu a urmat o carieră juridică. În ce privește pregătirea sa filozofică, Beccaria însuși mărturisește, într-una din corespondențele sale, că aceasta era sumară[3]. De fapt, ulterior publicării Tratatului, Beccaria pare să abandoneze atât studiile juridice, cât și pe cele filozofice, sau în orice caz, nu a încercat să-și construiască o carieră într-unul din aceste domenii. El a fost numit profesor de economie politică la Universitatea din Milano; chiar această numire s-a datorat probabil mai puțin pregătirii sale în domeniul economic și

---

[1] „În 1772, Gustav al III-lea, regele Suediei, desființează tortura, iar în 1776, Maria Tereza o desființează de asemenea, în unele provincii. În 1787, Iosif al II-lea promulgă un nou cod penal, în care nu mai figurează pedeapsa cu moartea, exceptând unele infracțiuni militare, iar în 1788, un nou cod de procedură penală care interzice tortura. (...) În Toscana, în 1786, marele duce Leopold desființează pedeapsa cu moartea, tortura, confiscările și dispune o reducere generală a pedepselor, realizând astfel pentru prima dată în legislație idealul umanitar al lui Beccaria. Ecaterina a II-a, care încercase zadarnic să-l atragă pe Beccaria la Petersburg, a întocmit o instrucție pentru reforma codului penal, în care problemele fundamentale erau rezolvate în sensul și chiar în termenii folosiți de Beccaria. În Franța, o ordonanță din 1780 limitează aplicarea torturii și proclamă necesitatea unei reforme penitenciare; o altă ordonanță din 1788 anunță o reformă generală a procedurii penale, iar până la realizarea ei, desființează complet tortura și abrogă mai multe abuzuri" (V. Papadopol, Studiu introductiv la *Despre infracțiuni și pedepse*, Ed. Științifică București, 1965 p. LXXXI).

[2] A se vedea A. Balaci, Prefață la *Despre infracțiuni și pedepse*, *op. cit.*, p. X.

[3] „Datez de cinci ani epoca conversiunii mele la filozofie și o datorez lecturii *Scrisorile persane*" (lucrare a lui Montesquieu apărută în anul 1721 n. n.) - pasaj din răspunsul lui Beccaria la scrisoarea lui Morellet, *op. cit.*, p. 246.

mai mult faimei pe care o dobândise în urma publicării Tratatului. În plus, autoritățile austriece s-au temut, se pare, că în cele din urmă Beccaria va ceda la insistențele Ecaterinei a II-a, care se străduia să-l atragă la Petersburg, iar oferta lor a avut rolul de a-l reține la Milano.

Deși a mai publicat câteva lucrări în domeniul economiei, precum și un studiu „despre natura stilului", singura lucrare cu adevărat valoroasă a lui Beccaria a rămas Tratatul despre delicte și pedepse.

Această competență, îndoielnică în aparență, a născut în epocă unele suspiciuni în legătură cu paternitatea operei lui Beccaria, care a fost pusă fie pe seama enciclopediștilor francezi, fie pe seama iluministului milanez Pietro Verri, bun prieten de altfel cu Beccaria[1].

Deși poate părea paradoxal, este probabil ca tocmai „sumara" pregătire filozofico-juridică, în combinație cu tinerețea lui Beccaria, să fi făcut posibilă apariția unei lucrări care a bulversat efectiv cursul gândirii și al practicii juridico-penale. Nefiind tentat să facă parada unei pregătiri savante, Beccaria a putut evita cercul vicios al argumentării filozofico-juridice; în același timp, „candoarea" specifică vârstei i-a permis să exprime cu „nonșalanță" idei care depășesc cu mult spiritul epocii respective, reprezentând pentru mințile rutinate ale vremii adevărate erezii. În aceste împrejurări, Beccaria își prezintă ideile într-o formă clară și directă, ceea ce a contribuit din plin la succesul Tratatului[2].

109. La momentul apariției, reușita lucrării a fost facilitată și de diplomația de care autorul a dat dovadă, prin inserarea în lucrare a unor afirmații de genul: „Dacă am putut să cercetez liber adevărul, dacă m-am ridicat deasupra opiniilor comune, aceasta se datorează guvernării blânde și luminate sub care am bucuria de a trăi. Marii regi și prinți, care doresc fericirea oamenilor pe care îi guvernează, sunt prietenii adevărului"[3].

Pe termen scurt, succesul Tratatului s-a datorat, în mare măsură, și concepției „strategice" în care a fost elaborat: Beccaria demolează un întreg sistem juridico-penal, cu rădăcini adânci, iar, pe locul rămas gol, fixează doar câțiva „piloni". El a fost conștient că, dacă ar fi oferit variante complete, acestea ar fi fost la rândul lor imperfecte, iar confruntarea ar fi fost deturnată spre criticarea acestora. Or, în momentul respectiv, obiectivul prioritar era

---

[1] A se vedea A. Balaci, *op. cit.*, p. XIII.

[2] În același sens, a se vedea V. Papadopol, *op. cit.*, p. LXXIX.

[3] C. Beccaria, în introducerea la ediția în limba franceză, *op. cit.*, p. 2.

desființarea unui sistem perimat; construirea altuia nou reprezenta o întreprindere de durată, așa după cum Beccaria a intuit-o, iar trecerea timpului a dovedit-o.

Dar lucrarea lui Beccaria, după cum arătam, nu a avut doar un succes de moment. Pe termen lung, dincolo deci de diplomație, strategie ori alte elemente conjuncturale, ideile lui Beccaria au supraviețuit prin valoarea lor intrinsecă.

§ 1.2. Principalele idei din Tratatul lui Beccaria

110. Structura operei beccariene are la bază două coordonate:

- demolarea vechilor șabloane ale gândirii juridico-penale, total anacronice;
- stabilirea principiilor de bază în vederea unei noi construcții legislative în domeniul penal.

Pe aceste două coordonate, principalele idei exprimate în Tratatul lui Beccaria ar putea fi sistematizate astfel:

111. 1) *Codificarea riguroasă a delictelor și a pedepselor, necesitatea elaborării unui corp de legi scrise, clare și accesibile*

Această primă idee susține, în alți termeni, *principiul legalității delictelor și pedepselor.*

Deși exprimat printr-un celebru adagiu latin: *nullum crimen, nulla poena sine lege*, principiul legalității delictelor și pedepselor nu este de origine romană. Dreptul roman și legislațiile antice ignorau, se pare, acest principiu. Prima exprimare sistematică o regăsim în operele filozofilor secolului al XVIII-lea. Principiul își găsește consacrarea în Constituția Statelor Unite. Forma lui definitivă este stabilită prin Declarația Drepturilor Omului și Cetățeanului din 27 august 1789 (art. 8), care îi asigură universalitatea și perenitatea[1]. „Părintele" articolului 8 din Declarație este socotit a fi C. Beccaria.

Meritul lui Beccaria constă nu atât în enunțarea principiului în sine[2], cât în justificarea acestuia. Se conturează în discursul beccarian cele trei garanții majore pe care principiul legalității le presupune:

---

[1] A se vedea, în acest sens: R. Merle și A. Vitu, *Traité de droit criminel*, Ed. Cujas, Paris, 1967, p. 105.

[2] După ce justifică originea pedepselor și dreptul de a pedepsi pe elementele contractului social, Beccaria adaugă: „Prima consecință a acestor principii este că legile singure pot fixa pedepsele pentru fiecare delict și că dreptul de a face legi

- cetăţeanul nu poate fi limitat în drepturile sale individuale decât prin voinţa legiuitorului, ca reprezentant al voinţei generale;

- cetăţeanul trebuie să fie protejat împotriva abuzurilor puterii (executive);

- cetăţeanul trebuie să cunoască ceea ce este permis şi ceea ce este interzis (înaintea pedepsei trebuie să existe avertismentul)[1].

Astfel, pe lângă faptul că acordă exclusiv legiuitorului dreptul de a stabili delictele şi pedepsele, Beccaria arată necesitatea ca legile să fie clare. Numai existenţa unor legi clare, neechivoce, pe de o parte, va stopa arbitrariul şi abuzurile magistraţilor, iar, pe de altă parte, va permite destinatarilor cunoaşterea normelor. În aceste împrejurări, legea penală devine utilă, permiţând manifestarea „liberului arbitru"[2].

112. 2) *Justificarea pedepsei prin caracterul ei retributiv, descurajant şi prin urmare util pentru conservarea ordinii sociale*

Consecvent ideii de liber arbitru, Beccaria susţine necesitatea existenţei unor pedepse proporţionale cu delictul; sancţiunea trebuie să apară ca o justă „răsplată" pentru fapta comisă:

„Pentru ca pedepsirea să-şi producă efectul pe care trebuie să-l aşteptăm, ajunge ca răul pe care ea îl cauzează să depăşească binele pe care făptuitorul îl obţine din crimă"[3].

În acelaşi timp, pedeapsa nu trebuie să urmărească o chinuire a vinovatului. Scopul ei trebuie să fie împiedicarea făptuitorului de a mai dăuna societăţii, precum şi „deturnarea concetăţenilor acestuia din calea crimei"[4].

---

penale nu poate rezida decât în persoana legiuitorului, care reprezintă toată societatea unită printr-un contract social", Beccaria, *op. cit.*, p. 18.

[1] Cu privire la raţiunile ce justifică principiul legalităţii, a se vedea R. Merle şi A. Vitu *op. cit.*, p. 106.

[2] Ideea existenţei „liberului arbitru" presupune că omul este în măsură a decide între o conduită sau alta, între un comportament conform legii penale ori contrar acesteia, în acest caz. În epocă, ideea nu era nouă. Beccaria îşi însuşeşte această idee şi o integrează într-un sistem explicativ coerent, punând-o în legătură cu principiul legalităţii: „Cu legi penale executate în litera lor, fiecare cetăţean poate cunoaşte exact inconvenientele unei acţiuni negative; ceea ce este util, deoarece această cunoaştere va putea să-l abată de la crimă", Beccaria, *op. cit.*, p. 24.

[3] Beccaria, *op. cit.*, p. 91.

[4] *Idem*, p. 89.

113. 3) *Necesitatea aplicării unor pedepse moderate, dar sigure (certe) şi prompte*

Epoca în care apar ideile lui Beccaria se caracterizează prin existenţa unor pedepse barbare, greu de imaginat în prezent. Supliciile la care erau supuşi condamnaţii dovedeau o „fantezie" demnă de o cauză mai bună.

Beccaria atrage atenţia că violenţa pedepselor este contagioasă şi determină creşterea violenţei în comportamentele individuale: „Ţările şi secolele în care supliciile cele mai înspăimântătoare au fost puse în practică, sunt, de asemenea cele unde s-au văzut crimele cele mai oribile. Acelaşi spirit de ferocitate care dicta legi de sânge legiuitorului, punea pumnalul în mâinile asasinului ori ale paricidului"[1].

Sălbăticia pedepselor este nu numai inumană, dar şi inutilă, deoarece nu rigoarea supliciului, ci certitudinea pedepsei poate exercita un rol preventiv. Beccaria a intuit foarte exact că perspectiva unor sancţiuni moderate, dar inevitabile, va face întotdeauna o impresie mai puternică decât „teama vagă a unui supliciu teribil, faţă de care se prezintă unele speranţe de impunitate"[2] cum ar fi, spre exemplu, graţierea ori diferite imunităţi (azilul).

114. 4) *Desfiinţarea pedepsei cu moartea*

Beccaria este primul care, într-o lucrare publicată[3], pune sub semnul întrebării dreptul de a recurge la pedeapsa cu moartea, solicitând abolirea acesteia.

Un prim argument este de natură moral-juridică, în sensul că această pedeapsă nu poate fi întemeiată pe nici un drept. Este adevărat că, în cadrul „contractului social", omul cedează „mici porţiuni" din libertatea sa, unele drepturi, dar nu poate ceda dreptul la viaţă, aşa după cum nici el însuşi nu poate renunţa la viaţă prin sinucidere.

Atât morala creştină, cât şi dreptul penal al epocii sancţionau suicidul. Or, din moment ce omul nu are dreptul să-şi curme singur viaţa, el nu poate nici să cedeze acest drept. Ar însemna să cedeze un drept care nu-i aparţine.

Dincolo de acest argument abstract, Beccaria dovedeşte că pedeapsa cu moartea nu este nici necesară şi nici utilă.

---

[1] *Idem*, p. 90.

[2] *Idem*, p. 127.

[3] F. Helie, comentariu pe marginea textului în *Des Délits et des Peines*, *op. cit.*, p. 106.

Cu privire la caracterul necesar, Beccaria admite totuși existența a două excepții, două ipoteze în care pedeapsa cu moartea ar putea fi socotită necesară: în perioada de anarhie și dezordine, când o persoană prin reputația ei, chiar privată de libertate fiind, ar putea reprezenta un pericol pentru stat; când comiterea de noi crime nu ar putea fi altfel împiedicată. Ambele ipoteze au un evident substrat politic, iar Beccaria face probabil aceste concesii mai mult din rațiuni „diplomatice" decât din pură convingere.

Pentru a demonstra caracterul inutil al pedepsei cu moartea, autorul invocă „experiența tuturor secolelor", experiență care dovedește faptul că niciodată „scelerații" n-au putut fi împiedicați să dăuneze, prin amenințarea reprezentată de existența respectivei pedepse.

Severitatea are un efect mai mic asupra spiritului uman decât durata pedepsei.

„Spectacolul înspăimântător dar momentan al morții unui scelerat este pentru crimă o frână mai slabă decât lungul și continuul exemplu al unui om privat de libertatea sa"[1].

115. 5) *Introducerea sistemului acuzator în procedura penală; necesitatea ca judecata și probele să fie publice*

În secțiunea destinată „indiciilor delictului și formelor de judecată", Beccaria critică ierarhia probelor și sugerează ca la baza aprecierii judecătorului să stea „intima convingere". Or, o asemenea convingere nu poate fi formată decât pe baza unui proces public și contradictoriu. Autorul se pronunță împotriva procedurilor secrete și a delațiunii, care nu au nimic în comun cu spiritul de justiție și favorizează comiterea unor abuzuri.

Beccaria critică, de asemenea, practica prin care se impune inculpatului prestarea unui jurământ. Acesta este și inutil și inuman, deoarece, în cazul în care există vinovăție, presupune o contradicție între două din „cele mai sfinte" datorii ale omului: cea față de instinctul de conservare, care îndeamnă la minciună, și cea față de divinitate, care impune recunoașterea adevărului.

116. 6) *Desființarea torturii ca procedeu de anchetă, ca mijloc de obținere a probelor*

La vremea respectivă, aplicarea torturii se baza pe o tradiție atât de veche și pe niște proceduri atât de riguroase, încât se integra în mod aproape „natural" în sistemul de justiție penală. În aceste împrejurări, aprecierile lui

---

[1] Beccaria, *op. cit.*, p. 97.

Beccaria cu privire la tortură și cererea fermă a acestuia de a o interzice, păreau de-a dreptul surprinzătoare.

În capitolul privitor la tortură sau „chestiune", cum mai era denumită, se face o analiză a tuturor cazurilor în care aceasta era utilizată: recunoașterea faptei în cauză; mărturisirea în legătură cu eventuale alte fapte în afară de cele pentru care făptuitorul era cercetat; indicarea eventualilor complici.

Beccaria demască în mod virulent caracterul inuman al torturii, dar în același timp demonstrează inutilitatea, ineficiența juridică a acesteia:

„Tortura este deseori un mijloc sigur de a-l condamna pe inocentul slab și de a-l achita pe sceleratul robust. Acesta este în mod obișnuit rezultatul teribil al acestei barbarii ce se consideră capabilă de a produce adevărul, acestui uzaj demn de canibali..."[1].

117. 7) *Necesitatea prevenirii delictelor*

Importanța și necesitatea prevenirii delictelor răzbate din întreaga lucrare, din modul în care Beccaria înțelege natura și utilitatea pedepselor.

În finalul cărții sale, Beccaria tratează, într-un paragraf separat, „mijloacele de prevenire a crimelor" și ajunge la concluzia că: „Merită mai mult a preveni crimele, decât a le pedepsi"[2].

Ideea nu era nouă; ea fusese formulată încă din antichitate, inițial ca percept medical, și a fost reluată ulterior de filozofii iluminiști. Întâlnim această idee și la Montesquieu[3], a cărui operă Beccaria o cunoscuse și apreciase.

Meritul lui Beccaria constă și de această dată, nu atât în enunțarea unui principiu, cât în justificarea acestuia, în inserarea lui într-un context unitar și coerent. Astfel, ideea de prevenire apare ca o finalizare firească a tuturor ideilor exprimate în legătură cu natura și rolul legii penale, cu natura și rolul pedepsei.

118. În stilul concis ce caracterizează întreaga lucrare, Beccaria sintetizează într-o frază de încheiere a Tratatului, toate ideile de forță din cuprinsul acestuia: „Pentru ca o pedeapsă să nu constituie un act de violență împotriva cetățeanului, ea trebuie să fie esențialmente *publică, promptă,*

---

[1] *Idem*, p. 63.

[2] *Idem*, p. 211.

[3] „În aceste state (este vorba de statele moderne, n.n.), un bun legiuitor se va preocupa mai puțin să pedepsească crimele, decât să le prevină, se va strădui mai mult să formeze moravuri, decât să aplice suplicii" (Montesquieu, *De l'esprit des lois*, Ed. Librairie ch. Detagrave, Paris, 1901, cartea a șasea, cap. IX).

Cu privire la caracterul necesar, Beccaria admite totuși existența a două excepții, două ipoteze în care pedeapsa cu moartea ar putea fi socotită necesară: în perioada de anarhie și dezordine, când o persoană prin reputația ei, chiar privată de libertate fiind, ar putea reprezenta un pericol pentru stat; când comiterea de noi crime nu ar putea fi altfel împiedicată. Ambele ipoteze au un evident substrat politic, iar Beccaria face probabil aceste concesii mai mult din rațiuni „diplomatice" decât din pură convingere.

Pentru a demonstra caracterul inutil al pedepsei cu moartea, autorul invocă „experiența tuturor secolelor", experiență care dovedește faptul că niciodată „sceleratii" n-au putut fi împiedicați să dăuneze, prin amenințarea reprezentată de existența respectivei pedepse.

Severitatea are un efect mai mic asupra spiritului uman decât durata pedepsei.

„Spectacolul înspăimântător dar momentan al morții unui scelerat este pentru crimă o frână mai slabă decât lungul și continuul exemplu al unui om privat de libertatea sa"[1].

115. 5) *Introducerea sistemului acuzator în procedura penală; necesitatea ca judecata și probele să fie publice*

În secțiunea destinată „indiciilor delictului și formelor de judecată", Beccaria critică ierarhia probelor și sugerează ca la baza aprecierii judecătorului să stea „intima convingere". Or, o asemenea convingere nu poate fi formată decât pe baza unui proces public și contradictoriu. Autorul se pronunță împotriva procedurilor secrete și a delațiunii, care nu au nimic în comun cu spiritul de justiție și favorizează comiterea unor abuzuri.

Beccaria critică, de asemenea, practica prin care se impune inculpatului prestarea unui jurământ. Acesta este și inutil și inuman, deoarece, în cazul în care există vinovăție, presupune o contradicție între două din „cele mai sfinte" datorii ale omului: cea față de instinctul de conservare, care îndeamnă la minciună, și cea față de divinitate, care impune recunoașterea adevărului.

116. 6) *Desființarea torturii ca procedeu de anchetă, ca mijloc de obținere a probelor*

La vremea respectivă, aplicarea torturii se baza pe o tradiție atât de veche și pe niște proceduri atât de riguroase, încât se integra în mod aproape „natural" în sistemul de justiție penală. În aceste împrejurări, aprecierile lui

---

[1] Beccaria, *op. cit.*, p. 97.

Beccaria cu privire la tortură și cererea fermă a acestuia de a o interzice, păreau de-a dreptul surprinzătoare.

În capitolul privitor la tortură sau „chestiune", cum mai era denumită, se face o analiză a tuturor cazurilor în care aceasta era utilizată: recunoașterea faptei în cauză; mărturisirea în legătură cu eventuale alte fapte în afară de cele pentru care făptuitorul era cercetat; indicarea eventualilor complici.

Beccaria demască în mod virulent caracterul inuman al torturii, dar în același timp demonstrează inutilitatea, ineficiența juridică a acesteia:

„Tortura este deseori un mijloc sigur de a-l condamna pe inocentul slab și de a-l achita pe sceleratul robust. Acesta este în mod obișnuit rezultatul teribil al acestei barbarii ce se consideră capabilă de a produce adevărul, acestui uzaj demn de canibali..."[1].

117. 7) *Necesitatea prevenirii delictelor*

Importanța și necesitatea prevenirii delictelor răzbate din întreaga lucrare, din modul în care Beccaria înțelege natura și utilitatea pedepselor.

În finalul cărții sale, Beccaria tratează, într-un paragraf separat, „mijloacele de prevenire a crimelor" și ajunge la concluzia că: „Merită mai mult a preveni crimele, decât a le pedepsi"[2].

Ideea nu era nouă; ea fusese formulată încă din antichitate, inițial ca percept medical, și a fost reluată ulterior de filozofii iluminiști. Întâlnim această idee și la Montesquieu[3], a cărui operă Beccaria o cunoscuse și apreciase.

Meritul lui Beccaria constă și de această dată, nu atât în enunțarea unui principiu, cât în justificarea acestuia, în inserarea lui într-un context unitar și coerent. Astfel, ideea de prevenire apare ca o finalizare firească a tuturor ideilor exprimate în legătură cu natura și rolul legii penale, cu natura și rolul pedepsei.

118. În stilul concis ce caracterizează întreaga lucrare, Beccaria sintetizează într-o frază de încheiere a Tratatului, toate ideile de forță din cuprinsul acestuia: „Pentru ca o pedeapsă să nu constituie un act de violență împotriva cetățeanului, ea trebuie să fie esențialmente *publică, promptă,*

---

[1] *Idem*, p. 63.

[2] *Idem*, p. 211.

[3] „În aceste state (este vorba de statele moderne, n.n.), un bun legiuitor se va preocupa mai puțin să pedepsească crimele, decât să le prevină, se va strădui mai mult să formeze moravuri, decât să aplice suplicii" (Montesquieu, *De l'esprit des lois*, Ed. Librairie ch. Detagrave, Paris, 1901, cartea a șasea, cap. IX).

Cu privire la caracterul necesar, Beccaria admite totuși existența a două excepții, două ipoteze în care pedeapsa cu moartea ar putea fi socotită necesară: în perioada de anarhie și dezordine, când o persoană prin reputația ei, chiar privată de libertate fiind, ar putea reprezenta un pericol pentru stat; când comiterea de noi crime nu ar putea fi altfel împiedicată. Ambele ipoteze au un evident substrat politic, iar Beccaria face probabil aceste concesii mai mult din rațiuni „diplomatice" decât din pură convingere.

Pentru a demonstra caracterul inutil al pedepsei cu moartea, autorul invocă „experiența tuturor secolelor", experiență care dovedește faptul că niciodată „scelerații" n-au putut fi împiedicați să dăuneze, prin amenințarea reprezentată de existența respectivei pedepse.

Severitatea are un efect mai mic asupra spiritului uman decât durata pedepsei.

„Spectacolul înspăimântător dar momentan al morții unui scelerat este pentru crimă o frână mai slabă decât lungul și continuul exemplu al unui om privat de libertatea sa"[1].

115. 5) *Introducerea sistemului acuzator în procedura penală; necesitatea ca judecata și probele să fie publice*

În secțiunea destinată „indiciilor delictului și formelor de judecată", Beccaria critică ierarhia probelor și sugerează ca la baza aprecierii judecătorului să stea „intima convingere". Or, o asemenea convingere nu poate fi formată decât pe baza unui proces public și contradictoriu. Autorul se pronunță împotriva procedurilor secrete și a delațiunii, care nu au nimic în comun cu spiritul de justiție și favorizează comiterea unor abuzuri.

Beccaria critică, de asemenea, practica prin care se impune inculpatului prestarea unui jurământ. Acesta este și inutil și inuman, deoarece, în cazul în care există vinovăție, presupune o contradicție între două din „cele mai sfinte" datorii ale omului: cea față de instinctul de conservare, care îndeamnă la minciună, și cea față de divinitate, care impune recunoașterea adevărului.

116. 6) *Desființarea torturii ca procedeu de anchetă, ca mijloc de obținere a probelor*

La vremea respectivă, aplicarea torturii se baza pe o tradiție atât de veche și pe niște proceduri atât de riguroase, încât se integra în mod aproape „natural" în sistemul de justiție penală. În aceste împrejurări, aprecierile lui

[1] Beccaria, *op. cit.*, p. 97.

Beccaria cu privire la tortură și cererea fermă a acestuia de a o interzice, păreau de-a dreptul surprinzătoare.

În capitolul privitor la tortură sau „chestiune", cum mai era denumită, se face o analiză a tuturor cazurilor în care aceasta era utilizată: recunoașterea faptei în cauză; mărturisirea în legătură cu eventuale alte fapte în afară de cele pentru care făptuitorul era cercetat; indicarea eventualilor complici.

Beccaria demască în mod virulent caracterul inuman al torturii, dar în același timp demonstrează inutilitatea, ineficiența juridică a acesteia:

„Tortura este deseori un mijloc sigur de a-l condamna pe inocentul slab și de a-l achita pe sceleratul robust. Acesta este în mod obișnuit rezultatul teribil al acestei barbarii ce se consideră capabilă de a produce adevărul, acestui uzaj demn de canibali..."[1].

117. 7) *Necesitatea prevenirii delictelor*

Importanța și necesitatea prevenirii delictelor răzbate din întreaga lucrare, din modul în care Beccaria înțelege natura și utilitatea pedepselor.

În finalul cărții sale, Beccaria tratează, într-un paragraf separat, „mijloacele de prevenire a crimelor" și ajunge la concluzia că: „Merită mai mult a preveni crimele, decât a le pedepsi"[2].

Ideea nu era nouă; ea fusese formulată încă din antichitate, inițial ca percept medical, și a fost reluată ulterior de filozofii iluminiști. Întâlnim această idee și la Montesquieu[3], a cărui operă Beccaria o cunoscuse și apreciase.

Meritul lui Beccaria constă și de această dată, nu atât în enunțarea unui principiu, cât în justificarea acestuia, în inserarea lui într-un context unitar și coerent. Astfel, ideea de prevenire apare ca o finalizare firească a tuturor ideilor exprimate în legătură cu natura și rolul legii penale, cu natura și rolul pedepsei.

118. În stilul concis ce caracterizează întreaga lucrare, Beccaria sintetizează într-o frază de încheiere a Tratatului, toate ideile de forță din cuprinsul acestuia: „Pentru ca o pedeapsă să nu constituie un act de violență împotriva cetățeanului, ea trebuie să fie esențialmente *publică, promptă,*

[1] *Idem*, p. 63.

[2] *Idem*, p. 211.

[3] „În aceste state (este vorba de statele moderne, n.n.), un bun legiuitor se va preocupa mai puțin să pedepsească crimele, decât să le prevină, se va strădui mai mult să formeze moravuri, decât să aplice suplicii" (Montesquieu, *De l'esprit des lois*, Ed. Librairie ch. Detagrave, Paris, 1901, cartea a șasea, cap. IX).